

Eesti
Kodutööstuse Edendamise Keskseksi
toimetised II

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi väljaanne — Tallinnas, 1932

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskselts

1929 — 1932

SISU:

1. Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskselts kolm aastat — *Joh. Kiiwet.*
2. Keskseltsi tegevus 1929—1932 — *Anni Varma.*
3. Kodutööstuse olukord ja arenemise suund:
 1. Silmuskudumine — *Elvi Laur.*
 2. Kudumise areng — *Hilda Räs.*
 3. Materjalid ja nende värvimine — *Johanna Tammison.*
 4. Tikandid — *Amarta Kask.*
 5. Pitsid — *Amarta Kask.*
 6. Rahvarõivad — *Elvi Laur.*
 7. Kaunistatud nahatööd — *Ed. Taska.*
 8. Savitööstus — *Gesa Jakó.*
 9. Metalltöö — *Otto Tannebaum.*
 10. Puutöö — *Heinrik Hein.*
4. Kodukultuuri arendamisele kaasaaitamine — *Anni Varma.*
5. Varia.

195-61

Tallinnas, 1932

Kirjast. o-ü. „Täht“ trükk, Tallinnas, V. Pärnu mnt. 31. 1932.

A-8343

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks kolmeaastane.

Omavalitsusajal esitati Riigikogule Kodukäsitöö Edendamise Keskinstituudi seaduse eelnõu, milline nägi ette riikliku asutisena keskinstituudi nime kandva keskkorraldise, kelle ülesandeks kodutööstuse alal oli nii õpetamine ja valmistamise organiseerimine, kui kodutööstuse saaduste müümise korraldamine. Seaduse eelnõu leidis Riigikogu komisjonis küll põhimõtetelist pooldamist, kuid lõpuks arvati siiski, et tuleks oodata samu sihte taotlevate eraalgatuste tekkimisi.

Umbes samal ajal, kui jõuti üldmääratud seisukohale, asutati Tallinnas o.-ü. „Kodukäsitöö“, milline on äriliseks ettevõtteks kodutööstuse saaduste müümise alal. Teine tähtis osa keskinstituudi ülesannetest, nimelt kodutööstuse alal töötajate instrueerimine ja valmistamise organiseerimine, oli veel teostamata, ka õpetamise korraldus ei võtnud arvesse kõiki tarvilisi tööalasid. Selle mõtte teostamine langes osaks uuele organisatsioonile, mis asutati 1929. aasta alul Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks nime all. Keskseks ellukutsumise mõtte tõusis üles esialgsel kujul 1926. a. näitusmessi kodukäsitöö toimkonna lõpukoosolekul, millise toimkonna koosseisu kuulus ka suurem osa Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks praeguse juhatuse liikmeid.

Ülevaatlikkuse mõttes märgime siin keskseks sihi ja toome loendi ülesannetest keskseks põhikirja järgi.

§ 1. Eesti kodutööstuse edendamise keskseks sihiks ja ülesandeks on kodutööstuse edendamine, kodukäsitöö, s. o. kodutööstuse saaduste valmistamise organiseerimine, kodutööstuse oskuse tõstmine, mõtte õhutamise ja selle kasulikkuse selgitamine laiematele kihtidele.

§ 2. Oma ülesannete täitmisel on seltsil õigus:

a) asutada käsitöö, eriti kodukäsitöö valmistamise ja oskuse väärtuse (kvaliteedi) tõstmiseks vastavaid koole, kursusi ja õppetöökodasid;

b) asutada ja ellu kutsuda kodutööstuse alal ringe ja noudekohti;

c) ametisse seada kodutööstuse instruktoreid ja konsultante;

d) esitada kodutööstuse saadusi näitustel ja reklaam-väljapanekutel sise- ja välismail ning korraldada iseseisvaid kodutööstuse näitusi;

e) kirjastada kodutööstusse puutuvaid materjale ja levitada ning kättesaadavaks teha sellekohast kodu- ja välismaa kirjandust kodutööstusest huvitatud isikutele ja asutistele;

f) muretseda kodutööstuse saadustele turge vastavate müügiorganisatsioonide, erakaupluste ja isikute kaudu;

g) organiseerida kodutööstust terves riigis ja määrata kodukäsitööl soovitavat ilmet ja stiili;

h) korraldada avalikke loenguid, kõnekoosolekuid, ettekandeid, näitemüike, korjandusi, loteriisid, võistlusi ja tööde demonstratsioone;

i) asutada eeskujulikke kohalikke ja rändavaid mustrikogusid ja

k) mõju avaldada kodutööstuses tarvitatava materjali kvaliteedi tõstmiseks.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi töö on teatud mõttes analoogiline õppeasutise omaga — nende töö tulemuste mõju rahva majanduslikus elus ei ilmu järsku, vaid nii kooli kui keskseltsi tegevuse tagajärjed saavad tunduvaks, kui võrrelda olukorda kauema kui kolmeaastase kestusega ajavahemiku alul ja lõpul.

Täna, kus Eesti kodutööstuse edendamise keskselts võib vaadata tagasi oma kolmeaastasele tegevusele, ei saa siis mitte tuua esile nii palju kolmeaastase töö üldisi tagajärgi ja nende mõju meie rahva elus, kui seda tegevust ennast, nagu seda leiab lugeja käesoleva raamatu erikirjutises, millises toodud andmetel ka hindamine mõnesugusel määral oleks võimalik. Küll aga väärivad arutamist keskseltsi lähema aja ülesanded ja sihtjooned.

Kõige pealt tuleb märkida, et naiskäsitööd kodutööstuses on arenemise hoos ja sihtjoonte püstitamine siin lootustäratav. Tuleb püüda vaid sellele, et: 1) oleks küllalt oskusega varustatud valmistajaid — nii üldse käsitöös kui eriartiklite alal (kindad, spordikostüümid, kootud esemed, tikandid j. m.); 2) teatud tööalad oleksid seotud teatud kohaga, milline asjaolu kõrgendaks oskust ja suurendaks saaduste kättesaadavust hinnas; 3) loodaks otstarbekohane müügiorganisatsioon kohal; 4) äratataks suuremat huvi kui seni kodukaunistamise vastu.

Möödunud kolme aasta kestel on keskselts nimetatud küsimuste lahendamisel avaldanud silmapaistvat tegevust.

Meeskäsitöö kui kodutööstuse ala vastu on huvi seni olnud väike. Peapõhjus peitub selles, et puudub müügi korraldus müüdavate esemete tarvis, tarviduse tunne oma kodu varustamise alal ja kodutöö hindamine meesperes. Kindlasti on meeskodanikkude hulgas rohkem selliseid, kes on ühtlasi perekonna ülalpidamise eest hoolitsejad teenistusega väljaspool kodu. Ei ole sellepärast huvitust esemete valmistamiseks, mis peavad ühtlasi andma rahalist tulu, kui ei ole teada, millal ja kas üldse saab müüa neid esemed. O.-ü. „Kodukäsitöö“ ei ole tegevusekapitali puudumisel seni saanud võtta meeskäsitööd oma tegevusekavva.

Ülalnimetatud asjaoludel tuleb meeskäsitöös arendada rööbiti kõiki ülesandeid, nimelt: oskuse õpetamist, valmistamise organiseerimist ja müügi korraldust. Nende ülesannete teostamisele asudes on tarvis jõuda selgusele, millised meeskäsitöö esemete liigid leiaksid ostjaid ja millistega peab ühtlasi rikastuma valmistaja oma kodu. Esimene neist ülesannetest on suur töö, millele on keskselts asunud juba oma tegevuse alul kuid mis ei ole jõudnud lõpule, kuna see töö nõuab aega ja kulu. Tuleb selgitada üksikasjus, milliseid esemeid tuuakse välismaalt ja millised on müügil kauplustes; praegune moment on selleks võrdlemisi soodus — piiramiste tõttu peaks vähenema sissevedu ja tööpuuduse ajajärgus on inimestel rohkem aega õppimiseks. Teiseks on tarvis luua rohkearvulisi kavaandeid kodu sisutamiseks. Kolmandaks peab looma kohal müügi korraldusi ühistegelisel või muul alusel. Neljandaks on tarvis anda kodanikkudele oskust ja otstarbekohast oskust — selles suunas on keskseltsi tegevus hoogsalt käimas.

Küsimuse raskus on selles, et kõiki nimetatud ülesandeid meeskäsitöö suhtes tuleb täita ühel ja samal ajal — rööbiti, kuid see ei tohi olla takistuseks. Teatud esemete liigi valmistamise lokaliseerimine — sidumine teatud kohaga (Avinurme puuanumad) — on ka siin tähtis, eriti turistide esemete valmistamisel, kuid naiskäsitöö juures siiski on see olulisem, nagu seda näeme ka Skandinaavia maades.

Kuigi käesoleval ajal iga riik end broneerib tollitariifidega välismaa kauba vastu, ei tule kodukäsitööstuse saaduste levitamise suhtes välismaale jääda eitavale seisukohale — on maid, kes teatud artikleid tootesmaterjali puudusel on sunnitud importeerima (Inglismaa), ja teisi, kes seda teevad tööde erilaadsuse pärast (Ameerika Ühendriigid). Esimene asjaolu tuleb arvesse rohkem meeskäsitöö, teine naiskäsitöö ja eritööde juures.

Kokkuvõttes tuleb väita, et kodutööstusel nüüd, kus masin rahvaste majandusliku olukorra on viinud ummikusse, on igal maal täita suuri ülesandeid — vähemalt seni, kui ei ole jõutud otstarbekohasele lahendusele muul teel.

Iseseisvad ülesanded jäävad aga kodutööstusele alaliseks.

Joh. Kiivet.

Keskseltsi tegevus. 1929—1932.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi asutaja-liikmete nõupidamine peetakse jaanuaris 1929.

Koosolekust osavõtjad sellega ühtlasi asutajad liikmed: Joh. Kiivet, Karl Maranik, Ebba Saral ja Anni Varma. Päevakorras:

E. Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi organiseerimise koosoleku aja ja päevakorra määramine.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi esimene (organiseerimise-) peakoosolek peetakse 23. jaanuaril 1929 Tallinna linna naiskutsekooli ruumes Narva mnt. 6.

Seltsi põhimõtetest ja ülesannetest kõneleb praegune seltsi esimees Joh. Kiivet, märkides, et peatõukeks keskseltsi asutamisel on saanud sõjajärelalusena tekkinud tööpuudus, mille vastu võitlemiseks, ühtlasi ka majandusliku olukorra parandamiseks aitavad järgmised vahendid: a) sisseveo vähendamine; b) väljaveo suurendamine; c) tööoskuse tõstmine; d) töö korraldamine; e) kodumaa tööstusega tutvunemine ja f) kodaniku tarviduste suurendamine. Ka märgib härra esimees, et kodutööstus võib õitseda suurtööstuse kõrval, olles pea- või kõrvalalana, ühtlasi ka kunsti edendajana ja kandjana. Keskseltsi asutamise eelastmeteks osutuvad: 1) näitusmessi kodukäsitöö osakond 1926. ja 1927. a., kus erilise tähelepanu osaliseks kodutööstuse ala väljapanekud, ning sellega ühenduses kodutööstuse brošüüri „Asugem kodukäsitööde valmistamisele“ väljaandmine; 2) käsitöö keskinstituudi mõtte vaibumine; 3) o.-ü Kodukäsitöö, kui ärilise organisatsiooni tegevus ja edu, mis annab kodutööstuse arendamise mõttele vajalist tõuget. Kõneleja selgitab uue organisatsiooni ülesandeid ja märgib, et keskselts on esijoonel ideeline asutis, kuna äriline külg jääb o.-ü. „Kodukäsitöö“ hooleks. Keskseltsi ülesannetesse kuuluvad: a) kesk-asutuseks olemine; b) kontakti loomine; c) nõuandmine; d) oskuse levitamine; e) müügivõimaluste selgitamine; f) kre-

diidi muretsemine; g) kirjanduse soetamine ja h) huviosaliste koondamine ja organiseerimine.

Keskseltsi esialgsest töökavast kõnelevad seltsi esimehe praegused abid, pr-d A. Varma ja E. Saral. Esimene rõhutab: 1) töösuse levitamise vajadust kursuste kaudu; 2) instruktorite ettevalmistuse tarvidust; 3) nõuandekohtade avamise vajadust ning nende varustamist mustrite ja mudelitega; 4) kodukäsitööle ilme andmise vajadust üldse ja eriti näitustel ja 5) kirjanduse soetamise tarvidust olgu erihäälekandjana või murtsedes lisaks kodumaal ilmuvatele kuukirjadele vastavat välismaa kirjandust. Teine kõnelejaist rõhutab eriliselt meeskäsitööalade edendamise vajadust ning soovib töötada kontaktis loovate kunstnikkudega, millega võimalik anda käsitöö saadustele rohkem kunstipärasust.

Keskseltsi juhatus koosseisus: härrad Joh. Kiiwet, K. Maranik ja O. Tannebaum, pr-d E. Saral ja A. Varma, peab esimese juhatusse koosoleku 24. jaanuaril 1929 Tallinna linna naiskõhukooli ruumes Tui t. 12, kusjuures otsustatakse juhatus juure koopteerida alalisteks liikmeteks muuseumi direktor P. Tauk ja kutsehariduse nõunik H. Võrk. Juba esimesel juhatusse koosolekul otsustatakse: 1) koguda materjali esemete kohta mida meile impordeeritakse ja mida meie ise valmistame, kas kodumaa tarviduste rahuldamiseks või ka väljaveoks; 2) kaasa aidata selleks, et meie oma turule saaksime paremat kaupa, et kaup oleks normeeritud ja hästi pakitud; 3) välismaa eeskujul püüda korraldada näitusi erakorterites, tubades, millised vääriavad tähelepanu eeskujulise seadeldusega. Keskseltsi juhatus tegevus kujuneb intensiivseks. Koosolekuid peetakse kuus 2—3. Juba kolmandal koosolekul otsustatakse koopteerida juhatusse lisaks härra G. Toffer, kui kodukäsitööst eriliselt huvitatud isik. Keskseltsi juhatus koostab ringkirjalise üleskutse ja levitab seda kodutööstusest huvitatud ringkonnis. Üleskutses palutakse kaastööd materjali kogumiseks valmistatavatest kaupadest, üle kogu maa. Keskseltsis tekib ka rändkooli idee, nii mees- kui naiskäsitööde alal, kusjuures rändkooli instruktoriks peaks olema seks ettevalmistatud isik ning varustatud mudelitega igalt tööalalt. Selleks otstarbeks saadetakse keskseltsi instruktorid Tartu Eesti Rahvamuuseumi tutvunema muuseumi töödega, koguma aga ka muuseumi materjale, mis võiksid olla aluseks kodutööstuse arendamisel ja varustamisel. Sellega oleks kodutööstuse saaduste ilme määratud kaudselt: see oleks rahvuslist laadi või põhjeneks rahvusliku käsitöö alusel.

Kodutööstuse edendamise keskseltsi tegevus laieneb märksa. Me võime lugeda seltsi protokollist 27. veebr. 1930

seltsi aastase tegevuse aruandest järgmist: Keskselts on pidanud tegevusaastal 30 juhatuse koosolekut ja lahendanud 120 küsimust. Seltsi juhatuse koostanud kindla kava süstemaatiliseks kodutööstuse alade uurimiseks, töövõimaldamiseks ja rahva maitse arendamiseks. Tegevuskavas seisab:

1) nimestikkude koostamine tööalade liikidest ja esemetest, milliste kaudu võimalik vähendada sissevedu ja suurendada väljavedu;

2) vähetuntud väärtuslike kodutööstuse saaduste ja üldse kodumaa kauba tutvustamise reklaamiks kaasaaitamine;

3) VII näitusmessi kodukäsitöö toimkonnas töötamine ja sellega kodutööstuse saaduste väljapanekute korraldustele kaasaaitamine;

4) kodukorraldamise ja koduseadelduste näituse korraldamise eeltöödele asumine võimaluste piires;

5) rändkooli ja kursuste instruktorite ettevalmistamine, stipendiumide määramine oskusalal täiendamise ja tööstusalade tutvunemise otstarbel;

6) kodutööstuse organiseerimisele ja töölaadi määramisele kaasaaitamine esialgu suvituskohtades, kus oodata väliskülalisi;

7) kodutööstuse materjali väärtuse tõstmisele ja kättesaadavusele kaasaaitamine; seks otstarbeks materjali kogumine;

8) rändkooli asutamise eeltööd: töökava koostamine ja mudelite kogumine;

9) eeltööd õppetöökoja asutamiseks poeglastele kodutööstuse aladel; kursuste korraldamine kullaseppadele;

10) kontakti pidamine kodutööstuse aladel tegutsevate organisatsioonidega, ettevõtetega, asutistega ja üksikute isikutega;

11) literatuuri muretsemine kodutööstuslistelt aladelt nagu kuukirjade tellimine ja nende kätte saadavaks tegemine liikmetele;

12) nõuandepunktide asutamine kodutööstuse aladel;

13) mitmesuguste ettekannete korraldamine raadios ja koosolekutel puht kodutööstuse aladelt, kuid ka kodutööstusele virgutavatel teemadel;

14) pühapäeva-näituste korraldamise eeltööd turistide külastamise puhul pealinnas ja suvituskohtades;

15) mitmesuguste töötoimkondade moodustamine erialade järgi, ning selle kaudu asjaosaliste tööle rakendamine;

16) mudelkogu esemete kindlaks määramine, nende valmistamisele ja soetamisele asumine üksikute isikute ja organisatsioonide kaudu.

Loendatud punktidest tegevuskavas on osa kaugeleulatava tähtsusega, mille teostamiseks vaja aastaid, võib olla isegi aastakümneid. Asjast huvitatud kodutööstuse sõbral ei ole raske arvata ega mõista, milline osa kavast on teostatav ühel tegevusaastal. Selle märkimine oleks seepärast siinkohal üleaarne. Küll aga tahaksime mainida küllaldast tööd tööalade — tööliikide ja üksikesemete nimestikkude koostamisel, kuna materjali saamine kohtadelt oli seotud suurte raskustega. Ei olnud ju keskseltsi juhatase liikmetel täielikku ülevaadet, milliseid esemeid kusi provintsilinnas või maakonnas valmistatud või valmistatakse. Materjali tuli hankida muuseumi kaudu, et jõuda selgusele, kus maakonna osas üht või teist tööala uuesti alustada, kus ergutada ja kus olemasolevat arendada väärikalt. Stipendiumi saavad meeskäsitööalal härra O. Tannebaum 1) Eesti Rahva Muuseumi ja 2) Soome Rahva Muuseumi, valgetikandi kui ka pitside alal prl. E. Mertzliin E. R. M. Mõlemad nimetatud isikud toovad muuseumi materjale keskseltsile — esimene ülesvõtteid aasta andmetega, teine muuseumi esemete kirjadest jäljendeid, eriti pitside ja pilude kogust. Kudumise tööde alal saab stipendiumi prl. M. Kreek ja rahva rõivaste uurimiseks prl. E. Laur, mõlemad E. R. Muuseumi.

Selle järgi avatakse Tallinnas nõuandepunktid:

1. Pitside ja tikandite alal Tui t. 12 — nõuandja E. Mertzlin.
2. Rahvarõivastuse alal Tui t. 12 nõuandja E. Laur.
3. Kirjade alal Tui t. 12 nõuandja A. Kask.
4. Koduseadelduse alal Tui t. 12 nõuandja A. Varma.
5. Meeskäsitöö alal Pedagoogiumis Vene t. 22 — O. Tannebaum.

Mustritekogu soetamist toetab majandusministeerium, määrates seks otstarbeks toetusesumma tingimusel, et mustritekogu on majandusministeeriumi omandus, kuid Keskseltsi valdamisel, mida võivad kasutada kõik kodutööstuse alal tegutsevad isikud ja organisatsioonid, ministeeriumi poolt heakskiidetud kodukorra alusel. Samuti toetab ministeerium ka kodutööstust selgitava kirjanduse väljaandmist ning kodutööstust puutuva kirjanduse soetamist. Koostatakse mudelite nimestik, millest 1929. a. täitumist leiab vaid pilude, võrk- ja kõlapitside kogu, kuna muud osad naiskäsitöö alalt kui ka kogu meeskäsitööala jäävad puudutamata aja ja võimaluste puudumisel. Keskselts laseb trükkida vastava sisuga reklaamplakaate viies variandis ja esitab need loaga väljapanemiseks jaamades ja muudes käidavates kohtades, meeletuletuseks kodutööstusest huvitudjatele, kui ka mõtteandjaks eemalolijaile. Keskselts teeb algust kursuste korraldamisega meeskäsitöö alal Kr.

Noortemeeste organisatsiooni ettevõttel ja kullasepa-kursus-
tega Riigi kunstitööstuse kooli juures hariduse-sotsiaalm. toe-
tusel. Lisaks eelnimetatud nõuande punktidele avatakse Tallin-
nas korterisisutamise nõuandepunkt Tui tän. 12 — nõu-
andjateks H. Kompus ja A. Varma ja Tartus E. Saral. Samal
aastal kutsutakse ellu seksioonid: 30. nov. Pärnus, 1. detsemb-
ril Viljandis — kus selgitava kõnega esineb keskseltsi juhatus
liige A. Varma. Nimetatud seksioonid on tegevust avaldanud
sellega, et on korraldanud kursusi, nii mees- kui naiskäsitöö
aladel (Keskseltsi toetusel), samuti ka kõnekoosolekuid, mis
kaasa on aidanud kodutööstuse edendamise mõtte levitamisele
küsimumest huvitatud ringkonnis.

Järgmine Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi tegevus-
aasta 1930 algab turistide esemete nimekirjade koostamise,
paljundamise ja levitamisega nii mees- kui naiskäsitöö aladelt.
Eelmise tegevusaasta tööd jätkuvad. Juhatus endine, koosole-
kuid peetakse 14. Seksioonid avatakse Tõrvas ja Paides — kus
kõnelemas pr. A. Varma ning Võrus, kus avajaks esimees Joh.
Kiiwet. Nimetatud seksioonidest on edukalt töötanud Paide
osakond, milline korraldanud rea kursusi kui ka kõnekoosole-
kuid, eriti kodukultuuri alal. Stipendiume saavad pr. A. Varma
Rootsi ja Norra ja O. Tannebaum Rootsi. Mõlemal stipendiaadil
on võimalus tutvuneda nimetatud maade kodutööstuse saa-
dustega näitusel Stokholmis, muuseumides ja vastavates ärides
ja organisatsioonides. Suurimaks ja vastutusrikkaimaks tööks
Keskseltsil on vaiba kavandite mapi väljaandmise eeltööd, kõne-
koosolekute ja kursuste korraldamine kodukultuuri alal. Vaiba-
kirjadest oli alati puudus; neid nõuti seltsilt, kuid neid polnud
vaibakudujale anda. Sellepärast kuulutas E. K. E. Keskselts
võistluse vaibakirjade alal, kusjuures võistlustingimustes oli
ettenähtud kirja omandamine vaid valiku järgi seks moodus-
tatud komisjoni kaudu, kuhu kuulusid peale kodutööstuse
Edendamise Keskseltsi juhatus liimete veel härrad H. Kompus,
V. Päts ja prl. R. Räs. Materjali lõplik vastuvõtt võis
sündida järgneval tegevusaastal, samuti ka teksti koostamine.
Paralleelselt kogutakse ka mööbli kavandeid. Viimaks nimeta-
tud kavandite esitamine nõuab rohkem aega, mille tõttu ka
neid esitatakse keskseltsile väga vähe. Teisel tegevusaastal kor-
raldab E. K. Edendamise Keskselts: 1) kõlapitsi kursus
Pärnus; 2) käsitöökursus Harjumaal; 3) naiskäsitöökursus
Paides; 4) meeskäsitöö kursus Kristlikus Noortemeeste Ühin-
gus — Tallinnas; 5) pitsi ja tikanduskursus Tartus; 6) silmus-
kudumise kursus Paides; 7) naiskäsitöökursus Paides; 8) nais-
käsitöökursus Saaremaal; 9) naiskäsitöökursus Viljandis;
10) naiskäsitöö kursus Narvas; 11) naiskäsitöö kursus Viru-

maal ja 12) meeskäsitöö kursus Harjumaal ja Tallinnas. Propaganda-kõnede korraldamine kohtadel ja raadio kaudu nõuab juhatuse liikmetelt suurt tööd, kuna liikmeid arvult vähe, võrreldes seltsi suurte ülesannetega ja laialise töö väljaga. Raadios kõneleb naiskäsitööst A. Varma ja meeskäsitööst H. Võrk. Kodutööstuse Edendamise Keskseks võtab esindajate kaudu osa ülemaalisest naiskongressist, esineb aruandega, aitab korraldada sel puhul kodukultuuri näituse ja esineb raadio-kõnega (pr. E. Saral) teemal „Kodukaunistamine“. Keskseks on toonud artikleid ja kirjutusi ajalehis, kuukirjes ja brošüüres kodutööstuse propageerimise otstarbel. Teisel tegevusaastal elustub Keskseksi tegevus kõnekoosolekutega kodukultuuri alal, kus neid peetakse terve seeria:

1. Kodutööstus kodukultuuri teenistuses H. Kompus — Tallinnas.

2. Turistide-esemete valmistamise tähtsusest A. Varma — Tallinnas.

3. Kodutööstuse edendamisest ja arendamise võimalusist A. Varma — Tõrvas.

4. Kodutööstuse olukord ja arenemise võimalusi A. Varma — Paines.

5. Kodukultuurist üldse A. Varma — Tallinnas.

6. Elamu kujundamine demonstratsioonidega A. Kotli — Tallinnas.

7. Elamu ja selle jaotus A. Kotli — Tallinnas.

8. Vaba- ja puhkeaja kasutamise võimalusi A. Kotli — Tallinnas.

9. Elamise kujundamine maal ja linnas A. Varma — Tartus.

10. Elamu sisemus, valguspiltidega A. Kotli — Tallinnas.

11. Kodusisustamise vahendid A. Kotli ja A. Varma — Tallinnas.

12. Kodusisustamine Pärnu kodukaitse ringkonnas A. Varma.

13. Elamu ja selle sisemus ja sisustamisvahekord A. Varma — Paines.

Umbes samasisulisi kõnekoosolekuid korraldas Paide sektsioon kohapeal kui ka Paide ümbruses kunsnik V. Roosilehe ettekannetega.

Aja- ja kuukirjade tellimine jätkub jätkuvalt eelmise aasta eeskujul. Neid tarvitatakse ohtralt, kuna need enamalt ikka rännakul. Mustri ja mudelikogu täiendatakse prl. E. Mertzlini poolt valmistatud proovide ja kirjadega. Kirjade saamise otstarbel keskselsti kogu jaoks korraldab juhatus üleskutse, kuid tagajärgedeta; keegi neid ei esita ülesseatud tingimusil, peale

Tallinna Linna Naiskutsekooli ja organisatsioon „Dekori“. Sellele vaatamata koostatakse juhatuses mudelite ja kirjade väljaandmise kodukord, kusjuures mudelid jäävad majandusministeeriumi omanduseks, kuid keskselti käsutusse kasutama õigusega.

Tallinnas asutatakse nais- ja meeskäsitöö sektsioonid, kellelt loodetakse suuremat tööd ja abi keskjuhatusesele. Kuid hiljem selgub, et meeskäsitöö sektsioon oma ülesannete hulka loeb sama töö, mis keskjuhatus, mille tõttu likvideeritakse sektsioon. Naiskäsitöösektsioon peab järjekindlalt tööõhtuid, eesotsas agara sektsiooni juhataja E. Mertzliniga. Sektsiooni peaülesanne on pitsitehnikate õppimine, pitside ala arendamine ning sel alal materjali kogumine muuseumi kogudest.

Turistide-esemete valmistamise eeltööna saadetakse üleskutsed kunsti ja kunsttööstuse koolidele, kunsti organisatsioonidele, üksikutele kunstnikkudele kui ka kujutatavate kunstide sihtkapitali valitsusele, paludes kaasaadata turistide-esemete valmistamisele ja arendamisele, kuid üleskutsed ei anna soovitavaid tulemusi. Turistide-esemete müügi korraldamine osutub raskeks krediidi, samuti ka esemete puudusel.

Keskselti lähemate ülesannete hulka kuulub ka kaasaaitamine käsitöö materjali soetamisele koolide ja üksikisikute kaudu. Nii näeb keskselti juhatus meelsasti, et endisaegade eeskujul maal, kus vähegi võimalik, kedrataks lõnga kodusel teel, käsitsi; samuti ka kootaks linast riidet, milline materjal kodukäsitöö aluseks. Sellepärast avaldatakse üksmeelset arvamist, et naiskutsekoolide kudumisosakondades õpilased saaksid näpunäiteid ja juhtnöore ka nimetatud töödes, kusjuures avaneb lähedam võimalus pärast kooli lõpetamist oskust edasi anda laiematele hulkadele üle kogu maa. Teine tegevusaasta ei ole küll juhatusse koosolekute poolest nii tihe kui esimene, kuid sisult hulga viljarikkam, kuna kõnekoosolekud toovad elevust, annavad mõtteid ja ideid eemalolijaile, kes siis, haaratud neist ideedest, hakkavad intensiivsemalt mõtlema kodu sisustamisele ja kaunistamisele kodukäsitöö esemetega, nagu seda osutab kutsekoolide tellimiste hulk ja o.-ü. „Kodukäsitöö“ läbimüügi tõus kodumaal. Kolmas tegevusaasta 1931 on eelmistest piiratum, krediitide vähesuse tõttu. Juhatusse koosolekuid peetakse 18+1 peakoosolek. Juhatus: Joh. Kiivet esimees, abi A. Varma ja E. Saral, laekur K. Maranik ja sekretär A. Kask. Suuremaks ja tähtsamaks ülesandeks on „Vaibakirjad“ mapi kirjastamine. Mapis leidub 20 lehte, millele mahutatud 32 vaibakirja erisuurus ja formaadis, kokku 10 eesti kunstnikult. Nende hulka kuulub ka o.-ü. „Kodukäsitöö“ kindakirjaline vaip. Vaibakirjad on värvides, heal paberil ja kompositsioonilt algupärandid.

Kogu mapi hind on vaid 2 krooni, mis 32 esikirja eest äärmiselt väike hind. Kirja suurendustes ja ka muis küsimusis saadakse tasuta nõu E. K. E. Keskseltsi sekretariaadilt Tui t. 12 Tallinnas. Olgu märgitud, et mapi eessõna annab lühikese ülevaate vaipadest, nende tarvitamisest ja tehnikaist eri maades, mispärast selle tarvitamine küllaldaselt vajalik, nii vaiba valmistajale, kui ka tarvitajale, mida teksti koostajad, esimees Joh. Kiivet ja sekretär A. Kask, pidanud asjatundlikult silmas. Keskselts korraldab eelmiste aastate eeskujul propa ganda-kõnekoosolekuid, mis aga krediidi puudusel arvult piiratud. Kõnekoosolekud leiavad aset järgmiselt allnimetatud teemadel:

1. Kodukäsitöö olukord ja arenemise suund, A. Varma — Viljandis.
2. Kodukäsitöö praegune olukord ja tuleviku väljavaated, A. Varma — Paides.
3. Üürikorteri sisustamise põhijooni, A. Varma ja A.-Kotli — Tallinnas.
4. Kodutööstuse arendamisest, minister K. Hünerson — Tallinnas.
5. Kodukäsitöö praegune olukord, A. Kask — Tallinnas.
6. Kodukäsitöö esteetiline külg ja müügivõimalused, V. Päts — Tallinnas.
7. Kodutööstuse seisukord Põhjamaadel, Joh. Kiivet ja A. Varma — Tallinnas.

Kõnekoosolekutest osavõtt on olnud elav, kusjuures ei ole puudunud elavalt sõnavõtmised ega mõttevahetused. Kõnekoosolekud on olnud kõigil tegevusaastail maksuta. Vastutusrikkaks tööks on jälle kursuste korraldamine nais- kui meeskäsitööaladel. Kursused leiavad aset peamiselt maal ja provintsis, eriti kus tegelevad keskseltsi osakonnad. Nii on: 1. naiskäsitöö kursus Paides; 2. meeskäsitöö kursus Paides; 3. naiskäsitöö kursus Narvas; 4. meeskäsitöökursus Narvas; 5. silmuskudumise kursus Pärnus; 6. meeskäsitöö kursus Tartus; 7. naiskäsitöö kursus Harjumaal; 8. naiskäsitöö kursus Virumaal; 9. naiskäsitöö kursus Harjumaal; 10. naiskäsitöö kursus Paides; 13. meeskäsitöö kursus Pärnus; 14. meeskäsitöö kursus Tallinnas. Naiskäsitöö alaliseks instruktorigks on prl. Emilie Oppi; meesinstruktoreiks hrad K. Mosna ja O. Tannebaum. Pääle nimetatud kursuste korraldab E. K. E. Keskselts Hariduse-Sotsiaalministeeriumi toetusel instruktoreite instrueerimise kursuse Tallinna Linna Naiskutsekooli ruumes Tui t. 12, 14 päeva kestvusega. Kursuste juhatajaks on seltsi esimehe abi A. Varma. Kursuste kava on mitmekesine ja sellelaadiline esmakordselt. Kava koostavad härra esimees Joh. Kiivet ja abi

A. Varma kursuste ülesannete kohaselt, kuna neist osavõtt oli ettenähtud kõikidele instruktoritele mees-naiskäsitöö ja kodumajanduse aladelt. Nii on kursuste kavas:

1. Instrueerimise meetodika ja praktika, lektorid härra Joh. Kiivet ja pr. A. Varma.
2. Nõuanne instruktori tegevuses — materjali kalkulasioon, lektor pr. M. Martinson.
3. Kõne praktika — esinemisviisid — harjutused, lektor härra V. Päts.
4. Kutse-eeetika, nõuanne instruktoritele, lektor härra Joh. Kiivet.
5. Näituste arvustamine, näitusel esinemine, eeltööd, lektor pr. A. Varma.
6. Kodukultuuri arendamisele kasvatamine, lektor pr. A. Varma.
7. Proovitunnid — demonstratsioonid (õpetuse praktika), lektorid pr. A. Varma ja härra Joh. Kiivet.

Kursused olid kuulajaile maksuta. Kuulajaid oli üllatavalt palju — arvult 50, kellede hulgas palju õpetajaid, vilunud instruktoreid. Ankeetlehed osutavad peale elava osavõtu andmeid kursuslaste soovide kohta, kusjuures põhimotiiviks, et kursused on hästi korda läinud, neid tuleb jätkata, neid tuleb veel täiendada teiste ainetega, kuid üldiselt on need hädavajalikud kursused õnnestunud. Järelikult oli seegi keskseltsi esmakordne katse õnnelik ja esialgsed tulemused rahuldavad, nagu osutab elav osavõtt ja suur huvi kuulajais. Suureks sündmuseks on Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi vastuvõtt Põhjamaade Käsitöö Liitu. Sellekohane kirjavahetus algas eelmisel aastal Soome käsitöö peainspektor M. Kuoppamäe kaudu, kellelt saabuski teade Põhjamaade Liidu kongressist Kopenhaagenis augusti esimesel poolel. Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseltsi esindaja kongressile saatmine sel puhul osutus paratamatuks, seda enam et ametlik Eesti vastuvõtt pidi sündima kongressil, kus esindajad kõikidest Põhjamaadest, kes kuuluvad nimetatud Liitu. Kodutööstuse Edendamise Keskseltsil avaneb võimalus läkitada kongressile täie volitusega seltsi esimees härra Joh. Kiivet, ning hankida Hariduse-Sotsiaalministeeriumist vastav summa sõidukuludeks. Selline osavõtt on meile kasulik mitte üksi seltsi, vaid kogu maa seisukohast. Eesti võetakse Põhjamaade Liitu, kusjuures erilist lahkust näidatakse Eesti esindajale, kui nooremale Liidu liik-

mele. Härra esimees tervitab ja tänab Liitu vastuvõtmise eest prantsuse keeles — kuna üldtarvitatud keelteks Soome, Rootsi või Norra. Nimetatud Liitu kuuluvad pääle Soome, Norra ja Rootsi ka Daani ja Island, nüüd veel Eesti. Sama kongressiga ühenduses jätkab seltsi esimees õppereisi Norra ja Rootsi, ning lõpetab selle Soome kodutööstuse kongressiga Lahtis. Härra esimees tutvuneb kodutööstuse organisatsioonidega kõikides nimetatud maades, kus leiab palju õppimisväärset, eriti aga Norras. Sellega ühenduses leiab hulk rootsi- ja norrakeelset kirjavara teed Keskseksi arhiivi, kus seda kasutada võivad asjast huvitatud. Selline suurem külaskäik ühenduses Põh- jamaade Liitu vastuvõtmisega kohustab meiegi seltsi järgneva kongressi eeltöödeks kaasaitama, kuna kongress kavatsetakse pidada Soomes ühes kodukäsitöö näitusega 1934. a. Võib olla tuleb järgmine ühiskongress pidada Eesti territooriumil, mille korraldajaks jällegi Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks.

Anni Varma.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi rahaline aruanne.

<i>Tulu:</i>	1929. a.	<i>Kulu:</i>
Asutamisekulud	70.91	Toetused hariduse ja sotsiaalministeeriumilt
Kantseleikulud	42.08	stipendiumeks ja õppetöökoja õpetaja palkadeks
Toetused ja stipend.	540.—	700.—
Kirjandus ja propaganda	248.50	Toetus kaubanduse- ja tööstuseministeeriumilt
Ettenägemata kulud	2.05	muustrite kogu soetamiseks
Arvete seis	2.621.46	1.750.—
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	Raamatukogu soetamiseks
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	500.—
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	Kirjanduse väljaandmise eeltööde tegemiseks ja propagandaks
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	500.—
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	Liikmemaksud
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	111.—
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>
<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>	<hr style="border: none; border-top: 1px solid black;"/>

Kulu:

1930. a.

Tulu:

Kantsleikulud	285.57	Arvete seis 1. I. 30:	
Propaganda ja referaatide kulud	178.65	Kassa	121.52
Stipendiumid, toetused ja õppereisid	782.—	Jooksev arve	2.010.—
Käsitööde valmistamise instrueerimine	350.—	Mustrite k.	489.94
Arvete seis 1. I. 1931. a.	3.481.53	Loterii puhas ülejääk	10.49
		Jooksva arve % % 1929. a. eest	94.80
		Liikmemaksud	51.—
		Toetused:	
		Instrueerimiseks	1.000.—
		muuks tegevuseks	1.300.—
	<u>5.077.75</u>		<u>2.300.—</u>
			<u>5.077.75</u>

Aktiva:

Arvete seis 1. jaanuaril 1931. a.

Passiva:

Kassa	266.92	Mustritekoju kapital	1.750.—
Jooksev arve	1.584.80	Raamatukogu	500.—
Mustritekoju	1.353.76	Instrueerimise kapital	820.49
Raamatukogu	201.05	Propaganda ja kirjanduse kap. aj.	32.81
Vallasvara	75.—	Tegevuse kapital	378.23
			411.04
	<u>3.481.53</u>		<u>3.481.53</u>

Kapitalide ülejääk 1931. aastaks:

Mustritekoju soetuseks	396.24
Raamatukogu soetuseks	298.95
Käsitööde valmist. instrueerimiseks	820.49
Tegevuse kapital	336.04
	<u>1.841.72</u>

Kulu:

1931. a.

Tulu:

Käsitööde valmistamise instrueerimine	3.170.—	Toetused	4.050.—
Toetused ja õppereisid	1.000.—	Liikmemaksud	80.—
Kantsleil ja propaganda kulud	375.55	Protsendid	156.29
Kirjastuskuludeks	250.—	Läinud aasta summast tarvitatud:	
		Instrueerimise kapitalist	370.—
		Tegevuse kapitalist	139.36
	<u>4.795.55</u>		<u>509.26</u>
			<u>4.795.55</u>

Kassa	204.40	Raamatu- ja mustrate-	
Jooksev arve	231.09	kogu kapital	2.250.—
Mustritekogu	1.428.26	Instrueerimise kapital	450.49
Raamatukogu	291.90	Tegevusekapital	271.78
Vallasvara	106.62	Isikute arve	600.—
Kirjastuse arve	1.310.—		
	<u>3.572.27</u>		<u>3.572.27</u>

Kodutööstuse olukord ja arenemise suund.

Kodutööstuse olukord on märksa muutunud viimaste aastate kestel, kui võrrelda seda vabariigi algpäevadega. Vastavad asutised, organisatsioonid ja ka üksikisikud on selle arendamisele kaasa aidanud jõudu mööda. On püüdnud kodutööstuse esemetele anda rahvuslikku ilmet ja tänapäevastele nõuetele vastavat laadi. Mõnel tööstuse alal võime juba kõneleda stiilsusest. Nii on kujundatud pesu- ja rõivastusesemeid tikanditega, koduseadeldisvahendeid mitmesuguseis tehnikais, dekoratiiveseimed ja ilustisvahendeid vähemal määral. Vähe oleme suutnud pakkuda kodusisustamise (mööbel, armatuurid), kuid mitte nimetamisväärset ehete ja tarbekunsti esemete alal, mis kuulub meeskäsitöö valdkonda. Alljärgnevaist artiklitest loeme iga tööala kohta üksikasjalikumalt.

Anni Varma.

1. Silmuskudumine.

Silmuskudumine on vanemaid naiskäsitöid. Valmistatakse ju üks oluline osa rõivastusest: kindad, sukad, sallid, kampsunid jne., sel tehnikal. Eestlased põlluharija rahvana on pidanud valmistama kodusel teel kõik, mis eluks vaja läks. Nii oli naise mure hoolitseda oma perekonnaliikmete rõivastuse, siis ka kinnaste-sukkade eest. Tingitud praktilisest tarvidusest ja tehnika lihtsusest ongi silmuskudumine levinenud igasse tallu, igasse majapidamisse. Selle tehnika oskus, olles üheltpoolt suure praktilise tähtsusega, omab veel teiseigi hää omaduse, nimelt võib vilunud kuduja töötada mehaaniliselt, juttu vestes, lugesed ja pimedas, kui kokkuhoiumõttes varahommikul ei taha tuld süüdata. Samuti võivad kududa päris korralikke, isegi mitme värviga esemeid pimedad ja teised, kel muu töö käiks

üle jõu. Samal põhjusel on võimalik muhu naistel näidata oma virkust ka selle tööga: teatavasti kasutavad need igat silmapilku, mil käed vabad, ja koovad kinnast-sukka isegi käies ja vankril istudes sõidu ajal.

Peale puhtpraktilise omasid silmuskudumistööd veel teisi otstarbeid. Nii kanti näit. kindaid rõivastuse lisandina. Meestel rippusid kindad vöö vahel isegi suvisel ajal, nendeta ei olnud ülikond täielik. Silmuskudumistöö oli oma osa etendada ka rahva kommetes. Tunneme rahvalaulust: „Kosjakindad sul käessa, Kosjakirjad kinnastessa.“

Suurema osi veimedest, mis pulmas jagati, moodustasid kindad-sukad, nii siis varrastega kootud esemed. Ja praegugi veel on maal üldiselt kombeks, et kosjakäigul saab isamees pruudilt kindapaari.

Eelpool öeldust tingituna valmistati siis ka need esemed vastvalt „toredad“, nii kirjalt kui ka värvelt. Meie rahvamuseumi kogud selalal koosnevad peamiselt selleks otstarbeks valmistatud esemeist, kuna neid säilitati; igapäevaseks tarvitamiseks valmistatud esemed olid muidugi lihtsamad. Nii leiame muuseumi kogudest suure hulga silmuskudumistöid, *mis tehniliselt hästi sooritatud, kirjalt kaunid ja värvilt kunstimaitselised.*

Ent hiljem, masinate tarvitusele võtmisega ja rahvakommete hävimisega on jäänud silmuskudumine veel ainult vananimeste ja maanaiste tööalaks. Ja viimasedki toovad sageli oma lõngad masinakudujate kätte ümbertöötamiseks. Nii on jäänud unustusse see väga mitmekesine, huvitav ja närverahustav käsitööala. Meil leidub praegu juba suur hulk nooremaid inimesi, kes vardaid üldse pole kätte saanud ega nendega oska midagi peale hakata, olgugi et silmuskudumine on võetud nii alg- kui ka keskkooli käsitöökavva!

Nüüd, meie iseseisvuse päevil, kus on leidnud tunnustust meie esivanemate käsitöö-oskus, maitse ja virkus isegi väljapool kodumaa piire, on kodukäsitöö arendamisele hakatud tõsiselt mõtlema. Liiasi, kus paljudel naisil on tekkinud tarvidus kõrvalteenistuse järele, mis tingitud majanduslikult raskest ajast.

„Kodutööstuse Edendamise Keskseks“ on korraldanud silmuskudumise alal lühiajalisi kursusi. Suuremas ulatuses propageerinud ja levitanud muude käsitööde hulgas ka varrastega kudumist on „Kristlik Noorte Naisühing“, Tartus „Naiselts“ ja Tallinnas osaihisus „Kodukäsitöö“.

Viimaks nimetatud organisatsioon, kust mul andmed olemas, on puht äriline ettevõtte ja hoolitseb seega siis tööde realiseerimise eest. Silmuskudumistööd moodustavad siin olulisema

osa kaubast. Nii seisavad need esemed juba 1928. a. kaupade müügil esimesel kohal, teisel — telgedel kootud tööd, kolmandal — nahktööd, jne. Töid valmistatakse nii sise- kui ka välis- turu jaoks. Ostjaiks välismaist on: Ameerika, Prantsusmaa, Inglismaa jne. Aastate kestes on otsitud sobivat töömaterjali, s. o. lõnga, mis vastaks välis- turgu nõuetele. Selleks on osutunud rootsi tua lõng, mis oma pehmuselt ja kerguselt ületab kõik teised. Siseturul leiavad ostjaid peamiselt väiksemad esemed, nagu kindad, kuna suuremaid artikleid — spordi komplekte (kuhu peale kindapaari kuulub veel sviiter, sall ja müts) — peaaegu ainult välja viiakse. Viimased, tingitud välismaa kal- list materjalist ja linnaoludele vastavast töötasust, tunduvad meie oludega võrreldes küll luksusesemeina.

Tööd on valmistatud rahvalaadi alusel. On kasutatud heade tagajärgedega muuseumis leiduvaid rikkalikke kinda- ja vöö- kirju, ning üksikuid tüübilisemaid osi neist. Värvid kirjutab ette mood (näit. sel hooajal, kus moes must-valge ja ka pruun, ei jõutud küllalt valmistada must-valge kirjalisi ja pruunipõhja- lisi kindaid), ja välistellimiste puhul määratakse kindlaks tellija poolt põhivärv, teised värvid tulevad valida sellele vastavalt. Nii ei ole saadud siin kinni pidada rahvuslikest värvest, aga eri- list tarvidust sel alal vast sellel polegi, kuna esemeile jääb siiski teatud tüübilikkus kirjade ja kirjalõngade valiku abil. Tööd tehakse šabloonil järele. Nii määrab tööandja kindlaks kirja, värvid ja annab lõike, või kui vastav ese olemas, mida veel kor- rata soovitakse, saab kuduja selle kaasa ja valmistab täpselt selle järele.

Algus silmuskudumistööle on pandud, ja see on hea. Nüüd tuleks töö aga laiemale alusele seada ja siit edasi arendada. Võiks katsuda korraldada töid maal maakondade kaudu. Kan- navad ju meie muuseumis leiduvad esemed kõik paigalisuse pitsatit.

Siiani on ainult Haapsalu ja selle ümbruse naised valmis- tanud varrastega kootud valgeid rätikuid, millised tuntud juba üle maa „haapsalu rätikute“ nime all.

Siin võiks „Kodutööstuse Edendamise Keskselts“ palju kaasa aidata, korraldades maal kursusi silmuskudumistööde propageerimiseks ja juba olemasoleva oskuse elustamiseks ja täiendamiseks. Praegu aga ähvardab seda tehnikat unustamise hädaoht. Ei aita üksi sellest, mis koolides käsitöö tunnes tehakse, vaid kodud peaksid siin appi tulema. Eeldusi selleks on, kuna see tehnika üks lihtsamaid, nii et juba 7—8-aastased tütarlapsed sellega hästi hakkama saavad. Nii maast-madalast juba harjutades saavutatakse vilumus, mis töö produktiivsust aitab tõsta. Teiseks tuleks katsuda tööd korraldada loova-töö

alusele, nii et valmistaja oleks ühtlasi ka komponeerija. Arvesse võttes selle tehnika arengut varemmail ajal, peaks see õnnestuma. Meil on ju veel vanemaid inimesi olemas, kes saaks siin palju kaasa aidata (kellelt me paljugi õppida võiksime), ja neid peaks ära kasutama. Muidugi oleks see mõeldav vähesel määral, eriti esialgu, aga katsetada maksaks, sest ainult sel teel võime jõuda oma esiemade kudumisoskuse tasemini ja sealt veel edasigi.

Edasi tuleks hakata rõhku panema kodumaa villa headusele ja selle väljatootusele. Sest kodumaa lõng praegusel kujul, nagu seda meie vabrikud produtseerivad, ei ole vastuvõetav silmuskudumistöis, isegi mitte siseturul, olles karm ja liiga õline. Sellega ühenduses kerkib päevakorrale korraliku lõngade pesemise ja värvimise oskuse tarvidus pesukindlate värvidega.

Katset on tehtud vähesel määral saartel, kus kudujad ise on valinud parema villa ja selle käsitsi kedranud. Sellest valmistatud kindad on osutunud täiesti rahuldavaiks siseturu nõuetele. Kahtlematult tuleksid kodumaa lõngast valmistatud esemed odavamad, eriti kui valmistus toimuks maal, kus ka töötasu vastavalt oludele odavam. Nii muutuksid suuremadki esemed ka siseturul kättesaadavaiks.

Siiani valmistatud esemed on tehniliselt lihtsad parempidi kootud, millel kirja moodustavad erivärvi lõngad. Täiesti kasutamata aga on jäetud suur ja huvitav osa kudumisest, mida pakuvad erilised tehnilised võtted kirja moodustamiseks. Meie muuseumis leidub n. n. „viklitega“ kindaid ja sukki. Vikliteks nimetati mitte üksi silmuste vaheldamisi parem- ja pahempidi kudumist, vaid ka kasvatamise ja kahandamise teel moodustuvaid auke ja pilukesi. Nii tekkisid „võrelised“ ja „kalaroolised“ kirjad. Need esemed vanasti on valmistatud küll peamiselt linasest niidist, et kiri paremini esile tuleks. Kuid praeguse hea villase materjali puhul peaks andma see ka siin häid tulemusi, kui arvesse võtta praegust moodi — kus väga palju kantakse villasest lõngast kootud ja heegeldatud pitsilisi pluusi ja kleidi garnituure.

Elvi Laur.

2. Kudumise areng.

Edukalt arenevad kõik käsitöö harud, kodus kui ka tehastes, ei peata ükski sammu, ehkki ammu peaks rohkem aega pühendatama ühele meie suuremale naiskäsitööle, kudumisele.

Heites pilgu minevikku, leiame, et meie väikeses põllumajanduslikus riigis on varemjal ajal kootud linast, kanepist

ja villast hädavajalikke tekstiilsaadusi. Astudes muuseumi, peame otse imestama, kui maitsekalt ja peenetundeliselt oskasid meie esiemad kududa ja värve kooskõlastada. Isegi rahvalaulust loeme: „Põltsamaal on põlled pikad, küll on pikad, küll on laiad.“ See tähendas rahva rikkust. Väimevakad seisid täis mitmesuguseid villaseid ja linaseid tarbeid. Kõige osavamad kangrud olid setu naised, nad mõistsid põimida suuri ripskirju labasele pinnale ja kududa mitme ja mitme niisvarvaga riiet, ehkki nende kangad olid ainult jalg (30 cm.—40 cm.) laiad. Voodi- ja saaniwaibad õmmeldi kahest ja kolmest laiast kokku. Varemalt kui Põhja-Eestis olevat Viljandimaal tehtud uhkeid kudumistöid.

Meie rahvakunsti tusedaimaks tööks tuleb lugeda telgedel kootud vaipa (tekki). Vaibakirjad on lihtsad, kuid kindlad ja suurejoonelised, värvides harmoneeruvad, maitserikkad. Lihtsat taluvoodit ja ühetoonilist tuba tegi sarnane kate mugavaks ja armsaks. Talvel saanil, hobuseseljas, valgel lumel, või kuumal suvepäeval vankril avaldas värvides särav vaip üllatavat mõju. Säärane vaip oli valmistatud praktiliseks otstarbeks, kuna sein- ja põrandavaibad täiesti puudusid. Olid meil ju suitsutoad, kivi- ja mullapõrandatega, sinna seinale ei olnud küllalt kohane vaip ja mullast põrandale sobis pigemini õlgmatt kui riidekate. Vaibakirjades on pääsenud mõjule: Keila kihelkonnas ruuduline kuju, kindla ääre ja otsa ornamendiga, keskel tumeda osaga, mis mõnes vaibas täidetud heledate tähekirjadega, kõik koerips-põimimises. Jüri ja Jõelegtme kihelkonnas paistavad silma laiad suurejoonelised triibud, mis täidetud laualajala, tähe ja teiste vähemate kujutustega nastu- ja koerips-põimimises. Tihti leiame seal veel põimitud triipude vahel kitsaid kootud toimejooni. Läänemaal tuntakse saehambulist, Mardu rannas sellevastu kammipii kirja. Järvamaal, samuti ka Virumaal, on vaiba üldkuju peajasjalikult triibuline, kootud toimselaadilises koerips-tehnikas. Virumaal esineb siiski põimitud vaipu, millel keskel tume lai väli, täidetud hõredate nastudega, ümbritsetud heledamast äärest, millel paisatud samuti nastukirju. Viljandimaa toimselaadilises koeripskirjalises vaibas tundub vöökirja mõju. Muhu punakas-kollased vaibad sarnanevad vanematele seelikutele. Meie esiemad on tarvitanud vaipade lõimeks peamiselt linast ja koeks villast lõnga. Ainult mõnes paigas, nagu Harju-Jaanis, Amblas ja Jõelegtme ümbruses kooti ka valgeid linaseid koeripsvaipu, mis kaunistatud värviliste villaste nastukirjadega.

Samuti kui kootud vaibad, väärivad suurt tähelepanu meie rahvarõivad. Kõige vanemad mainituist on ühevärvilised hallid, sinised, mustad ja valged, pea kõik labases ja toimses tehni-

kas jämedast villasest või linasest lõngast, ainult mõnes kohas, nagu Võrumaa lõunaosas tehti ka poolvillaseid koerips-tehnikas. XVIII s. lõpul ilmusid juba põhja-eesti triibulised seelikud, mis levisid pea üle sisemaa, ainult käised ja pottmütsid ei pääsenud lõunapoole tarvitusele. Triibulistel seelikutel köidab meid värv, mis on nelja-viie või kuuesugune. Värvade üleminekud on kas pehmed, sagedasti vaevalt märgatavad, või jälle järsud. Nagu teame, ei olnud endisel ajal aniliinvärve, kõik lõngad värviti taimevärvidega, tarvitades ümbritsevast loodusest saadavaid värvimisvahendeid, nimelt sammalt, puukoort, taime õisi, juuri, lehti. Päävärvideks olid must, punane, pruun, kollane, roheline ja „potisiinine“. Värv ei pleekinud nii ruttu ja oli palju-palju ilusam kui „paki värv“ praegu. Vanemad inimesed eelistasid tagasihoidlikumaid, nooremad heledamaid värbitoone. Seelikute materjal oli villane ja poolvillane, s. o. linase lõime sisse kootud villast atlass- või koeripstehnikas. Hilisemaks nähteks loetakse põikitriibulisi seelikuid, mis levinud saartel, kootud päämiselt atlass-pinnaliseks.

Et meil Eestis on telgedel kudumine vana ja kaudis arenenud, seda tõendavad veel riide leiud maa seest. 1917. aasta suvel kaevati välja Pärnu-Jakobi kihelkonnas turbarabast särgikujuline karedast korrutatud villasest lõngast toimne riidetükk. Sääli leiti veel mitmesuguseid riideosi, mis arvati olevat jalamähised; neis oli tarvitatud toimset, nurkset toimset ja panama kudumise viisi. Näeme, on osatud isegi ühendada siduseid. Kuid nooremad naised ei tahtnud enam nii palju vaeva näha ja hakkasid kuduma lihtsamaid ühevärvilisi kangaid, tikkides neid lihtsal madalpistel naiivsete lillekimpudega, hobuseraua, hobusepea ja luikedega. See labane lillestiil paisati meie rahvatöösse enne maailmasõda, tõrjudes välja meie kenad põimitud kudused. Vanemad inimesed kõnelesid põlglikult neist lilledest ja sellest hõlpsast käsitööst, millele nii vähe vaeva kulutatud.

Heidame veel hetkeks pilgu meie kudumise oludesse praegusajal. Kus ja mida kootakse meil nüüd? Kahjuks peab ütleva, ei koota meil enam nii palju kangaid kui varem. Ehkki üksikutes maanurkades, üksikutes taludes kootakse rohkesti, siiski mitte ohtralt värvilisi ja kirjusi kangaid, vaid ikka ühevärvilist villast ja linast. Põimitud töid leidub hoopis vähe. Uut hoogu ja oskust annavad nüüdisajal kangakudumises kutse- ja täienduskoolid, kust hulk lõpetajaid igal aastal valgub üle maa ja viib rahvasekka uusi tehnikaid, uusi võtteid. Viimastel aastatel ongi tuntavaid edusamme näha, seda tõendavad ka Eesti kudumistööde arvustused välismaa ajakirjus. 1929. aastal esinesid o.-ü. „Kodukäsitöö“ ja Tallinna linna naiskut-

sekool Soomes suurel näitusel kootud dekoratiivesemetega, saades väärrika kiituse osaliseks.

Praegusaja haritud naine ei rahuldu enam kaugeltki lihtsa kangaga, vaid püüab saada kõige mitmekesisemat tööd, mis omas maitstes ei tagane vabriku saaduse ees, vaid koguni ületaks selle. Eriti on tarvilik koduskudumine nüüd, kus välismaalt lõngade saamine kallis ja raskendatud, kuna meil endil lina ja lambavilla küll. Võime neid kasutada, et kaunistada oma kodu omapäraste, oma oludele vastavate mööblikangastega, ukse ja akna eesriietega, patjade ja vaipadega. Haruldaset ilusad on kootud mööblikangad. Kudumise tehnika on niivõrd arenenud, et võib sajad liigid kududa meie oma lihtsast takusest, linasest puuvilla lõime sisse ja läbilinasest materjalist. Villased mööblikangad meie oludes ei ole soovitatavad. Esiteks on neid raske puhastada ja teiseks rikub neid koi, kuna linane ja poollinane, olgu tiivanikate, pingilinake, ukseesriie või mõni muu ese, annab end kergesti puhastada ja on vastupidavam, kui ükski kauplusest ostetud lõdvalt kootud kangas. Mööblikanga tehnikaks võib tarvitada koekirjakangaid, trelli, pooltrelli, lepalina, atlast ja kreppsiduseid lihtsates triipude kombinatsioonides, ühevärvilisi ja kirjalisi. Ei suuda ületada ükski ostetud ese kootud dekoratiiv esemeid. Nimetan veel teatud luksusliku iseloomuga artikleid, mida elegandis, isikupärasest stiilis ja väljatöötuses pakuvad meile vaibad, eesriided ja padjad. Paljud meie aja seinavaipadest täidavad pildi aset, eriti need, mis on kirjalt juba sarnased pildile.

Leian, kudumine võiks saada tööpuudust kannatajaile tulutoovaks allikaks ja seltskonna daamidele hääks ajaviiteks ning huvitavaks lõbutööks. Ajaloost leiame, kuidas 16.—17. sajandil kõrgemast soost prantsuse ja inglise daamid kodusid toa kaunistuseks seinavaipu ja muid artikleid. Kui ei olnud tehaste töö veel kättesaadaval meie rahvale, kooti kõik käsitsi, ja olid siis palju suuremad kangad kirstudes tagavaraks kui nüüd. Võib olla pühendasid meie esiemad oma vabaaja ainult kangakudumisele. Kui meie ainult tahaks, võiks meie kodukultuur tõusta palju kõrgemale, kui see on praegu. Meil on sellekohased koolid ja kodutööstuse edendamise keskselts, kuhu võime pöörduda raskust tekitavate küsimustega ja meie soovid lahendada takse kohe.

Hilda Räis.

3. Materjalid ja nende värvimine.

Tekstiiltööstuse materjale valmistatakse looma- ja taime-riigi saadustest. Loomariigi kiudainetest tarvitatakse päämi-

selt lambavilla, siidi, hobuse, veise, kitse, jänese, ahvi, elevandi, kaameli ja muude loomade villa või karva. Üldiselt on sarnaste loomade vill või karv tarvitamiseks kõlbulik, millest saab kedrata lõnga, kas puhtal kujul, või segatult muude looma- või taimeriigi kiudainetega. Materjali puhtus ja teised nõuetavad omadused olenevad osalt tarvitajast, kuid peamiselt materjali tootjast. Meil tarvitatakse loomariigi kiudainetest kodumaa või väljamaa lambavilla, veisekarva ja siidi kedruseid.

Tööstuses tarvitatakse suurel hulgal taimeriigi saadusi, millised anatoomiliselt ehituselt mitmesugused, sellepärast erinevad ka nende omadused. Üldiselt tuntakse ja tarvitatakse tekstiil, paberi, nööri, polstri ja harja kiudaineid. Tekstiiltööstuses leiab kasutamist: puuvill, lina, kanep, jute, nõges, turvas, urena, manilla, kokos, pite, sisal, aloe, tselluloos ja muud taime lehtede ja varte saadused.

Taimeriigi kiudainetest tarvitatakse meil kodumaa lina, kanepit ja välismaalt impordeeritavat puuvilla ja kunstiidi. Siidi ja kunstiidi tööstus on viimasel ajal hoogsalt levinemas.

Osa tekstiiltööstuse saadusi jõuab tarvitaja kätte värvitult. Üldiselt võib värvida kiude, lõnga ja lõngast valmistatud materjale. Värvimisel tuleb arvestada materjali füüsiliste omadustega. Parima tulemusega saab värvida materjale, mis sisaldavad ainult üht liiki kiudaineid. Siinjuures on võimalik kasutada rohkem värviliike ja värvimisviise; segakiudainetest koosneva materjali värvimisel tuleb arvestada sellega, et värv ei mõju kõikidele kiudainetele ühtlaselt ja teatud värvid ei mõju mõnele kiudainele üldse.

Värve valmistatakse väga palju, kuid värvi väärtus on sellest, kuivõrd see vastupidav (s. o. algvärv ei muutu) mitmesugustele mõjudele. Värv ehtsust tuleb hinnata selle järele, kui suur on värvitud materjali värvi alalhoidumise võime mitmesugustes tingimustes, nagu vastupidavus valguse, vee väävl, lehelishappe ja higi mõjudele ning pesemisele, hõõrumisele, triikimisele ja merseriseerimisele.

Vastavalt värvitava materjali koosseisule võib värve liigitada kolme pealiiki, need on: värvid loomariigi, taimeriigi ja segakiudainetest koosneva materjali värvimiseks. Loeteldud pääliigid jagunevad paljudesse allliikidesse, kusjuures iga värvi liik nõuab eri värvimisviisi kasutamist.

Müügil olevad kõiki kiudaineid neutraalses lahus värvivad värvid on ehtsuse poolest halvad ja vähe kõlblikud, neid võib küll kasutada väheväärtuslike materjalide värvimiseks, mis ei kuulu alalhoidumisele pikemaks ajaks. Väärtuslikumate materjalide värvimist ei tohiks nendega ettevõtta. Muuseumides leidub aastasadu vanu ja väärtuslikke käsitöid, millede värvid

on säilinud muutumatult. Nende materjalide värvimisel on tarvitatud taimedest saadud värve, missugune värvimisviis on ehtne.

Kaasajal valmistatakse ehtsaid keemilisi värve, mis oma väärtuselt vastavad taimevärvidele. Järeldusena sellest on värvide väärtusest arusaamine tarvilik kõigile, kellel on tegelemist värvides puutuvate küsimustega.

Naabermail, kus kodukäsitöö on hästi levinenud, näitab ka värvimise oskus kõrget taset. Eestis on Tallinna linna naiskutsekool esimene, kus ehtsate värvide kasutamise alal katsetamist alati juba paari aasta eest.

Johanna Tammison.

4. Tikandid.

„Kui saatus asetab Teid juhi kohale — hinnake kohalikke traditsioone ja esivanematelt pärandatud kunste.“

John Ruskin.

Väärtuslikemaks eesti rahvakunsti aardeks osutuvad vanad tikandid.

Meie esivanemad oskasid hinnata ilu, armastades kanda huvitavate kaunististega rõivaid ning nähtavasti ei kahjatse- nud tööd ega aega, et esitada nimetatud esemeid täieliku kunstitööna.

Vanasti moodustasid tikandid koos põhikangaga terviku. Kõik rahvarõivad kaunistati läbimõeldult ning kaalutult, sest tarvilik oli nende esemete püsivam vastupidavus.

Vanu tikandeid uurides võib eraldada nii värvilises kui valges väljatöötuses kaht kirjalaadi: 1) puhtgeomeetiline ja 2) lillekirjaline, millistesse rühmadesse kuuluvad:

I. Setu: a) „risti“ ja pööra' kirä“ liniku, käe- ja püha- kuräti „kumagurõivail“ 2—10 erivärvi puuvilla —, villa- ja linase tikandiga kast- ja madalpistel ning b) punane vöökirä („nõglaga läbitsuzitu kirä“) särgil koos puna-valge „piloga“.

II. Viljandi: a) „külakiri“ püvesilma tikandil sageli koos liht- ning mähkpiluga¹⁾ peamiselt linasel särgil valge linasega; b) „lumerätsaku-kirjad“ kuulsal „Tarvastu tanul“ ehk mulgi- rätel rist-, madal-, ristik- ja põlvikpiste tikandil varem kodu- koetud linasel, hiljem puuvillasel või isegi kirmiriidel¹⁾ punase villa-lõngaga, mida täiendasid sageli must, roheline, sinine; c) „haprad skematiseeritud taimelised või geomeetrilised kir- jad“ ninarätel ja tanul eel- ning ristpiste tikandil „maakpu- nase“¹⁾ linase- või puuvilla lõngaga.

¹⁾ J. Manninen.

III. Muhu: „paku“ ja „männa“ kirjad rist- ja madalpistikandil (üksikult või koos liht- ning mähkpiluga) särkidel ja „argitanudel“ peamiselt valge ja „maakpunase“ linasega — viimastel ka oraanžpruunikate villaste lõngadega.

IV. Saaremaa: a) idapoolsetel tanudel „ristjala“ ja „rombi“ kiri (uemal ajal ka taimelaadne) enamikus ristpistikandil tume- ja hele sinise villalõngaga, mida täiendasid punane ja roheline; b) läänepool kirjati tanud jämeda villase lõngaga madal- ning sidepistel; geomeetrilist motiivi kasutati ainult äärekirjana, kuna suurkiri tugines stiliseeritud taimornamentidil. Valitsevaks värviks punane, mida täiendasid sinine ja roheline. Erandina selles rühmas esineb Mustjala särgi tik., kus geomeetriliste kirjadega kaunistatud kraed tikitud valgel ristpistel või laial mähkpilul.

V. Põhja-Eesti „lillekirjad“ (küünivad lõunas Kihnuni ning Saaremaani) käistel, tanudel ning linukatel tikitud madal-, täite-, hääbe- ja võrkpistest musta-, valge- või mitmevärvilise linase-, puuvillase-, villase- ja isegi siidse lõngaga ning kard- ja litriilustisega. Tüübilisemad nimet. esemeist tikitud mustaga ning (musta peeti vanasti rahvuslikuks värviks) pärit Virumaalt. Eelmainitud esemeid kirjati veel piluga mitmesuguses väljatöötuses.

Vanas pilus eralduvad kolm tüüpi: 1) liht, 2) mähk- ja 3) võrkpilu. Huvitavamaid kahest viimaksmainitust leidub Viljandimaal valges ja värvilises väljatöötuses särgi- ning linikuotsakirjana.

Peab märkima, et meie vanavaras vääriavad tähelepanu kaks omapärast rühma: Muhu ja Tarvastu. „Muhu mänd“ on meie rahvakunsti ülim saavutis, kuid esineb vanas ornamentikas üksikult, sama kui Muhu ülikondki lõikelt ja eredalt värvilt ümbrusest erineb. Üksiksaarena seisab ka Tarvastu teiste mulkide keskel; suur punase armastus eraldab teda nimekaimudest lõunas ja põhjas. Kuid Tarvastu kirjad ja tikkimistehnika tunduvad peale setutikandite iseäranis soome-ugrilikud. Kuivõrd eestilikud tunduvad aga võõramaa lilledest kombineeritud P.-Eesti lillekirjad omas hiilgavas värvi- ja litriehtes — on vägagi küsitav.

Möödunud sajandi lõpupoole hävines rahvakunst vabrikukultuuri ohvrina. Kõigepealt tungis meie mahedasse värvideharmoniasse ere putukapunane, mis purustas momentaanselt vana rahuliku kooskõla ning kiskus kaasa enesega terve aniliinvärvide kompleksi. Uus maitse nõudis elavust, eredust, kontrasti. Eelajaloost pärandatud ja muutumata hoidunud motiivid moonduksid ning labastusid. — See oli meie vana rahvusliku

käsitöö degeneratsioon, mida hoogsalt mõjutas ka paarikümne aasta eest moekarjena „juugendstiili“ aegjärk.

Meie tikandite praegust olukorda vaadeldes peab tähendama, et see kodu-, pesu- ja rõivastisesemete kaunistamisvahend areneb paralleelselt kahes kontrastses suunas. Ühe kujundavad meie kutsekoolid, mõned üksiktöötajad — kunstnik-käsitöölised ning üle riigi nii linnas kui maal korraldatud käsitöö ja tikandi kursused Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskeltsi ning meie naisorganisatsioonide poolt.

Kuigi tikandite taset arutades tuleb jutule vaid eelmainitud suund, ei saa siiski vaikides mööduda ka teisest — laiaulatuslikumast arenemise tõkkest Eesti tikandile, mida levitavad: 1) juugendliku maitsega tööpetajad, „peen-näputööde“, „ilumaalimiste“ j. t. s. kursuste näol, kus töötulemused väga lähedalt seotud veel hiljuti meie põllutöö-näitustel rikkalikult esitatud ja kõrgelt hinnatud „hundi-nuiade“, „luikede“ ja „hirvede“-ajajärguga. 2) leidub meil linnades ja alevites üle riigi külluses teatud liiki käsitöö-ärisid, millede akendel võib näha 20. sajandi kohta vägagi küsitavaid loovtöö tulemusi. Puht sellelaadsete äride akendega kõrvuti on tekkinud viimasel ajal mitmesugused vaateaknad pudu- ja riidekaupluste juures, kuhu samuti kui eelmistelegi asetatud mõned käsitööd juuresoleva kirjaga „ilusate käsitöö mustrite“ müügist;

3) importeeritakse meile mitmesuguseid tikitud ja maalitud rõivastis- ning kodusisustamis-esemeid, mis sageli ei vääri mingit kriitikat, kuid mida meil hinnatud kahjuks alati kõrgemaks, kui oma selle ala väärtuslikumat.

Punkt 1., 2. ja 3. all märgitud töid leidub külluses meie keskpärastes ja isegi paremates kodudes, mis kõneleb küllalt selgelt kõige suuremast tarvidusest: 1) kontrollida ja tõkestada eelnimetatud tööde levitamist ning 2) hõlbustada kohasemate rahvusliste kirjade saamist laiematele ringkondadele, millede järele tuntakse viimasel ajal õige suurt tarvidust.

Väärtuslisem osa meie tikandist peitub üksikute koolide näitustel ning mitmelt organisatsioonilt ja üksiktöötajalt o.-ü. „Kodukäsitöö“ müügile antud esemeis.

Üldiselt jagunevad meie tikandid kahte suurde rühma: a) värviline ja b) valge, kuhu kuuluvad mitmesugused kodusisustamis-, rõivastis-, laua-, voodi- ja ihupesu esemete tikandid.

A. Värvilisest tikandist osutuvad enam kujunenuks: 1) katted kohvi- ja teelaudadele, mis leidnud välisurgu ning väärilist hinnangut ka väljaspool kodumaad; vähem käsitamist on leidnud linakesed eriotstarbeks, nagu: vähja-, jõulu-, lihavõtte-, sünni- j. t.s. tähtpäevade laudadele, millist osa tuleks aga tingimata õhutada. Materjalina esineb siin peamiselt

vabriku- ja kodukootud pleegitatud linane riie kooskõlas tikkimismaterjaliga. Tehnikaid leidub mitmeid. Levinenumaks tuleb lugeda meie rahvuslikke tikandeid ja kirju (koos vastava tikkimismaterjaliga) puhtalt muuseumist kopeerituna või moderniseerituna. Varem väga „kulutatud“ P.-E. lillekirja ja meile seni tuntud pea ainsa rahvusliku tikandil kõrval on viimasel ajal laialt hakatud harrastama setu tikandit, mis sageli leiab vähemtäpset ja stiilipuhast tõlgitsemist, kui vabat kompositsiooni, mille tõttu tunduvad need kirjad oma tiheda ja rahutu ehitise ning ebameeldiva värvide valiku tõttu enam troopilised, kui puht meie rahvuslikud. Selliseid vigu juhtub sageli, kui ei olda teadlikud puhtas stiilis ega kompositsiooni seadustes. Tuleb hoiduda küll igasugusest liialdusest, kui ei taheta labastada meie ema-emade töid muuseumides. Sama peab ütleva materjali kohta. Ei saa kuidagi hääks kiita pleekimata linase ja kanepi tarvitamist linadeks, suurättideks, mis tundub liiga robustne selleks, et sarnast eset asetada lauale või pühkida suud; päälegi raskendab värvide valikul viimistlemist eelnimetatud põhi. Palju võib korrigeerida aga tooni, kui riidetükk enne tarvitamist kord läbikeeta või kergelt klooritada.

Katsetatud on veel värvilist „toleedo“t ja „hardanger“it milliseid nähteid tuleb tingimata tarvitada meie tikandite mitmekesistamise mõttes. Soovitav oleks siin eeskujuna kasutada meie rahvuslikku võrkpilu.

2) väärivad tähelepanu mitmesugused rõivastisesemete tikandid, nagu: lapsepõlled, -kleidid, -taskud ning naisepluusid, kleidid, sallid, käekotid jne., kus kasutatud puuvilla, villa ja siidi riidet vastava tikkimismaterjaliga, kuhu lisanduvad erilised materjalid (metalllõng, kantill, šenill, sorakesed)¹⁾ käekottide ja õhtukleitide tikkimiseks. Rahvuslikkude geomeetriliste kirjade ja tikandite kõrval on tarvitatud siin ka stiilseid ja moderniseeritud kaunististikandeid, nagu: rokokoo-, gobelään-, madeira-, aplikatsioon-, inkrustatsioon- j. t. s. tehnikaid. Siia rühma kuuluvad veel rahvuskostüümidele määratud tikitud tanud ja käised, millised aga vaevalt osutuvad paremaks muuseumi väljapanekuist, nii materjalilt kui ka tehnikalt. Lillekiri nõuab eriti kujunenud maitset ning tehnika valdamist, sellepärast ei saa soovitada selle tikandi ja kirja käsitamist neile, kes ainult pisteid tunnevad ja nõelaga „ajada“ mõistavad. Kahjuks võib leida just nende esemete kirjamisel suurt patustamist.

3) võiks nimetada dekoratiivlinakesi ja patju linasest, villasest ja siidist, kooskõlas tikkimismaterjaliga (ka siin on

¹⁾ „sorakesed“ ehk „sorapärlid“ — kõige väiksemad pärlid.

kasutatud erilisi materjale). Kaunistamisel on tarvitatud kahes eelmises rühmas nimetatud kirju ja tehnikaid. Vähem välja paistvad otstarbekuse ja ilu mõttes on siin ukseesriided, mida armastatakse kirjata kaunis ohtralt. Sobivamad joonelt oleks siin küll geomeetrilised kirjad.

B. Valgest tikandist võiks kujunenumaks lugeda: 1) ihu-, voodi- ja lauapesu, kohvi-, tee- ja lõunalaudadele, kus materjaliks kasutatud peamiselt kodu- ja vabrikulinast; voodipesule on pääle eelmainitud materjali tarvitatud kohalikke puuvilla kangaliike sobiva tikkimismaterjaliga. Kandvam osa nii lauakuu voodipesu kirjamilisel on pilul, olgu see puhtrahvuslik või lihtsalt ažuurne joone- ja pinnataide, üksikult või koos madal-, rist-, püvesilma- või lihtpiste tikandiga. On katsetatud ka aplikatsiooni — värvilist ja valget. Viimasel ajal on moodi läinud „toleedo“ ja „hardangeri“ kasutamine lauapesul, mis üldiselt väga sümpaatne ja peen, kuid nõuab hääd materjali ja veel paremat tehnilist viimistlemist. „Hedebo“ on vägagi sobiv lauapesule, kuid nõuab pääle tikkimisoskuse veel korralikku kirja seadeldust, mida kahjuks meil esitatud tööde juures harva leida. Soovitavam oleks siin „vana-hedebo“ tehnika õhutamise, mis silmale sümpaatsem, hõlpsamini täidetav ning vähem eksitav kirja puudulikul viimistlemisel.

Naise- ja lapseihupesuse esemetele on kasutatud mitmesugustel puuvilla- ja siidiriide tootel peamiselt pilutikandeid igasuses tehnilises käsitluses koos rahvuslike või stiilsete tikanditega (sageli isegi vähe toonis). Ihupesuse on vist ainuke grupp kõigist valmistatavast esemest, kus võimalik edukalt kasutada kõiki võimalikke tikkimistehnikaid; muidugi nõuab see suurt oskust ja eriti peent tehnilist viimistlust ning vastavale esemele kohandamist. Üldiselt väärivad meie kutsekoolid pesu kirjamilisel täielikku kiitust; tänu eelmainitud asjaolule, suudame võistelda siin igal ajal lääne-Euroopaga.

2) Rõivastisesemest väärivad nimetamist siidi-, villa- ja puuvilla pesupluusid, -kleidid ja ninarätid peenpilu-, varju-, madal-, aplikatsioon-, ristpiste j. t. s. tikanditega.

Kõigi eelnimetatud esemete kirjamilisel on suur tarvidus olnud iseseisva mõtlemise ning kompositsiooni järele, sest rahvuslikust vanavarast ei leidu eeskujuks ühtegi tikitud pesu-, rõivastis- ehk kodusisustamisest, mida puhtal kujul saaks kasutada tänapäeva nimet. töödele. Kõik tanu, käiste, põlle ja pühakuräti kirjad on edukalt osatud rakendada hoopis iselaadi esemeile — nagu leidub neid eelnimet. rühmades. Kui võrrelda meie tikandeid Põhjamaade (eriti Rootsi ja Norra) omadega, siis peab rõhutama erilist painduvust ja vabadust meie kirjade tarvitamisel. Nimelt ei leidu tänapäeva Põhjamaade tikandis

ühtegi juhtu, kus muuseumi särgikirja kasutatakse mõne ser-
vieti kaunistamisel. Kõik vanavara motiivid kantakse täpselt
või õige vähe muudetult samalaadsetele esemetele. Ei tarvitata
kudumise kirju tikkimisel ja vastuoksa, nagu meil seda leidub
külluses. Võimalik, et rahvuslikke motiive kandes ühelt teh-
nikalt teisele, hävitame nende ilme. Praegu tundub selline julge
samm täiesti tervitatavana — päälegi on meil kodukäsitöö loo-
misajajärk — seepärast lubatud sel alal kõik, mis kompositsoo-
nilt ja tehniliselt viimistluselt tundub tervikuna.

Praegu puudub siiski meie tikandites veel kindel omapä-
rane ilme, mille takistuseks kahjuks ennem omapärase mater-
jali puudus, kui tehnika tundmine. Meil kasvatatakse väga ilu-
sat lina, mis küllalt hästi annaks ümber töötada huvitavateks
käsitöömaterjalideks ning samuti tikkimiselõngadeks — valgeks
ja värviliseks (nagu leidub seda ammu Põhjamaadel). Oleks
viimane aeg küll meilgi sellele mõelda, pealegi kus väliskaubale
praegu sissevedu suletud ning igapäev võib kuulda hädaldamist
meie tikkijailt materjali puuduse üle.

Loomulik, et teiste kultuurrahvastega julgeme end kõrvu-
tada siis, kui suudame pakkuda omapärase rahvusliku ilmega
tarbekunsti. Sellepärast tuleb südamele panna kõigile sel alal
tegutsejaile — mitte rajada oma tööd muuseumi kogude kopee-
rimisele (nagu paraku meil kahjuks näha võib), vaid meie üli-
maks püüdeks olgu — õppides põhjalikult tundma oma rahva-
kunsti tooteid, luua iseseisvalt praegusele ajavaimule kohane
rahvalaad.

Amarta Kask.

5. Pitsid.

Pits asub meie esivanemate rõivaste kaunistamisel tähtsal
kohal. Nagu vanad tikandid — jagunevad pitsidki erimaa- ja
kihelkondade järgi mitmesse rühma, kus vanimaks osutub:

1) *sõlmpits*, mida tarvitatud pea tervel mandril käeräti,
põlle, liniku ja käiste allääre kaunistisena. Tavaliselt moodus-
tatud vabalt rippuvate lõimelõngade, kuid ka selleks eraldi kin-
nitatud narmalõngade sõlmimisega.

2) *Niplist* tuntakse enam levinenud tehnikana üle terve
maa. Eritüübid sellest rühmast: a) saartel; b) mandril ja
c) Setumaal. Rahvuslikuks iseäralduseks tuleb lugeda niplise
valmistamist I) omakedratud lõngaga; II) pääst ilma alus-
kirjata. a) Saartel esineb linasest, puuvillasest ja villasest val-
mistatud niplis eri saarte ja kihelkondade järgi valgelt ja vär-
viliselt, tanu, krae, lehviotste ning käiste allääre ilustisena.
Kirjalt algupärasemaks võiks lugeda Mustjala pitsi valgest
linasest lahtkrae äärestisena. Meie rannarootslaste niplisel

(Ruhnul, Pakril ja Ristil) leidub õige tugevat mõjutist rootslaste rahvuslikult samalaadselt pitsilt. Kirjaks päämiselt tugevalt stiliseeritud taimornament, kus kudumisel kontuurid eriti rõhutatud jämeda lõngaga; b) mandri pits on lihtsaim selles rühmas; c) Setu niplis osutub seevastu omapärasemaks eesti pitsiks, mis linasest, puuvillasest ja täisvillasest lõngast eranditult kaht värvi — valge ja punane — ning tarvitatud liniku ääre ja pikakäiselise särgi ilustisena.

3) *Võrkpits* — õige ja põik — kuulub meie vanimate pitside hulka, kuid enam levinenud Viljandimaal, Muhus ja Jämas. a) Viljandimaal õigele võrgule sageli valge ja värvilise lõngaga koos õmmeldud ehtis (kiri) põimimis- ja silmuspistel. Tarvitatud liniku või valge linase õlaräti otste ilustisena. b) Muhus kasutatud õiget võrku käiste alläärestusena põimimis- ja silmuspitsil. c) Jämasas põikvõrk, valmistatud peenrullniidist, moodustades kudumisel kirja, mille kontuurid hiljem äärestatud jämedama lõngaga. d) Mandril esinev põikvõrk on P.-Eesti käiste ääreprintsiks, L.-Eestis tanude või põlleda ääreks põim- ja lõuendpistel. Kiri kõigil eelnimet. rühmadel geomeetria line.

4) Võiks nimetada *õmmeldud pitsi*, mis küll vana tehnikalt meie E. R. M. kogude ja andmete järgi, kuid valmistamisviisi kohta puuduvad kindlamad teated pääle selle, et õmmeldud seda tohul.

5) *Heegelpits* kuulub uuemate pitside liiki, mis tarvitusele võetud meil umbes 60—70 a. tagasi ning levinenud peamiselt Hiius, Muhus, Setumaal ning üksikjuhtudena ka mandril. Hiius, Muhus ja osaliselt mandril on eelnimetatud pitsi kirjad lihtsad üksikult seisvate geomeetriliste motiividega ning heegeldatud ridade viisi. Tarvitatud päämiselt krae, käiste ja põlle ääre ning vahepitsina. Omapärasema osa selles rühmas moodustab Setu 2—10 erivärvilisest täisvillasest poelõngast valmistatud heegelpits, mida tarvitatud päämiselt linikuotsa ilustisena.

6) Õige vähe leidub meie muuseumi kogudes ka *varrastatud pitsi*. P.-Eestis — käiste või õlaräti, lõunas — tanu ja käeräti äärestisena, enamasti linasest ja puuvillasest lõngast.

Pitsi valmistamine waiibus meil rahvarõiva kadumisega möödunud sajandi lõpul. Praegu võib leida niplist veel rannarootslaste rahvarõiva osana. Hoolimata vabriku pitsi halvavast mõjust, leidub üle maa kõrvalisemates kohtades vanakesi, kes meie ajani pole unustanud vanade pitside valmistamist.¹⁾

¹⁾ vanade pitside kirjeldised ja terminid E. R. M. aastaraamat VI andmetel.

Kui võrrelda meil praegu tarvitata- vaid käsipitse vanade rahvuslike pitside tehnikaga, siis peab enda kahjuks tunnis- tama, et ollakse sel alal väga vähe edasi arenetud; õigemini öelda palju taha jäädud ema-emadest, nii oskuselt kui tehnikalt. Nii mitmekesisist ja rikast kombinatsiooni, nagu leidub tikan- dite tänapäeva käsitusel, pole juttugi.

Praegu tuleb lugeda enam levinenuks ja kujunenuks: 1) *võrkpitsi*, mida kasutatud rohkesti akna eesriideks, laua- ja voodikatteks — puhtal kujul või koos riidematerjaliga — ning mitmesuguste pesuesemete kaunistises esinevaiks motiiveks. Materjalina esineb linane ja puuvillane niit. Rahvuslike geomeetriliste ja stiliseeritud lillekirjadega on esindatud para- leelselt mõned järelaindused stiilsetele kirjadele, mis aga ilu ja omapära mõttes vähem silmapaistvad küllalt keeruka ja ras- kelt seadeldava kompositsiooni tõttu. Tehnikalt on need töö- tatud puhtal kujul või koos põimimis- ja lõuendpistel, ning esimest ja teist koos silmuspistega. Võrkpitsi valmistamist tuleks täiesti õhutada, olgugi et nimetatud tehnika aknaeesrii- dena näiteks nõuab kõige päält meie majadele korralikuma ehi- tusega aknaid ning erilist kirja- ja tehniliste võtete kohanda- mist. Vastasel korral seisame veel kaua nähte ees, kus nime- tatud esemed vaateaknal või näitusel esitatuna tunduvad palju huvitavamad ja täielikumad, kui neile määratud paigal (akna ees). Samuti nõuavad lauakatted erilist puu tooni ning laua vormi. Voodikatted vajavad päämiselt otstarbekat kirjasea- deldust ning tehnilist viimistlemist — pistete valikut. Kui selle töö arendamisel leidub korraldavaid käsi, võiks teenimise mõt- tes rakendada tööle võrgukudumise alal meie rannaelanikke selle asemel et importeerida šveitsist valmisvõrku.

2) Teises järjekorras esineb meil *heegelpits*, mis laiemates hulkades tuntumaid tehnikaid, kuid siiski ei vääri erilist nime- tamist selle tõttu, et puudub väljakujunenud stiil ja oskus rakendada seda kohastele esemetele sobivas väljatöötuses. Seni on meil nimetatud pitsi tarvitatud lapse- ja naisepesu ning ninarättide äärestamisel, ka voodi- ja lauapesu kaunistamisel motiividena ning pitsina. Et heegelpits aga tehniliselt lihtsa- maid ja kergelt õpitavamaid, tuleks leida teid ja võimalusi selle ala elustamiseks. Praegu lanseeritakse välismaail moe- karjena *iiri pitsi* kraekesi, jakikesi ja isegi kleite mitmesugu- sest materjalist, päämiselt aga villasest — nii tuleks seda osa rakendada kuidagi meigi oludele ja esemetele. Õige huvitavaid tulemusi võiks saavutada siin sobivast linasest materjalist, kom- binatsioonidega mitmesuguse pesu ja dekoratiivesemete (kar- din j.t.) kaunistamisel üksikult või koos riide- ja tüll-materja- liga. Teiseks võiks kasutada siin *hargipitsi* ühendist heegel-

dusega, nii linasest, puuvillasest kui ka villasest pesu- ja rõivas-
tisosade kaunistamisel.

3) *Niplisenatunneme* tänapäeval päämiselt vene-pitse ja võt-
teid (mida valmistavad ja õpetavad meile üksiktöötajad), olgu
need siis motiivid või pitsid — enamikus laua-, voodi- ja ihu-
pesu esemetele. Kahjuks on täiesti kõrvale jäetud meie rah-
vuslikud omapärad sel alal, nagu: Ruhnu, Mustjala, V.-Pakri
ja Setu, mis välimuselt ja tehnikalt erinevad tublisti vene selle-
laadsetest pitsidest. Niikaua kui pole täiesti ununenud eel-
nimet. tehnikad meie saartel, tuleks elustada nende valmista-
mist nii voodi-, laua- kui ka ihupesule sobivast materjalist ning
meie tekstiilala rikastuks huvitavate ja omapäraste saadus-
tega; piirates välispitside sissevedu, võiks muretseda seega
tööd rahvale.

4) *Tüllpitsi* ja tülltikandit kasutatakse meil õige rohkesti
ihu- ja lauapesu kaunistamisel, kuigi pole kujunenud midagi
kindlat ega kaaluvat sel alal. Et nimetatud pits tehnikalt lihtis
ning üldiselt odav ja vastupidav kaunistamisvahend, tuleks
selle ala väljatöötamisel tõsisemalt mõelda ja kombineerida
kunstiliselt väärtuslikumat.

5) Erilist nimetamist ei vääri meie tänapäeva õmmeldud,
varrastatud ja sõlmpitsid. Katsetusi on kõigilt kolmelt tehni-
kalt, kuid kujunenud pole midagi kindlat ega nimetamisväärsel.
Õmmeldud pits ei tasu end meie oludes, seepärast pole võimalik
õppida seda ala niivõrd, et anda midagi väärikat ja omapärast.
Varrastatud pitsi arenemine oleks täitsa loomulik, kui osatakse
seda kohandada vastava eseme ilustisena, kusjuures tingimata
soovitav linase materjali kasutamine. Sõlmpits vääriks kind-
lasti suuremat tähelepanu ja katsetamist, ning sel võiks olla
meie juures tulevikku.

6) *Makrameepitsi* on kasutatud meil päämiselt mitmesu-
guste lauakatete, käerättide ning osaliselt ka sallide ääreilusti-
sel ja dekoratiivpatjade, käe- ja turukottide valmistamisel.

7) *Süstik-* ja *päikesepitsid* on kohati leidnud suurt poole-
hoidu ja tarvitamist. Esimene sobib päämiselt nina- ja pääräti
ning ihupesu äärestamiseks. Teine nõuab võrdlemisi kohast
materjali, kuid ühtlasi ka erilist kooskõlavust esemega, missu-
gustele nõuetele meil aga sageli komistatakse.

8) Viimastel aegadel on alus pandud üksikutes kutsekooli-
des *paelapitsile* (riidest valmistatud paelaga), mis esialgsetest
katsetest on jõudnud võrsuda õige omapäraseks pitsiharuks
üksikrõivastisosade ja pesu kaunistamisel. Tavaline paelapits
on vähem käsitamist leidnud, olgugi et seda tehnikat saaks
kindlasti omapärasemaks muuta (laua- ja ihupesu kaunisti-

sena), kui paela hakataks valmistama kodumaal mitmesugusest linasest materjalist.

Üldiselt tuleks meie pitside alal töötajail esijoones arendada omapärasest rahvuslikku pitsi — meile omasest materjalist; tarvitades aga rahvakunstile võõraid pitsitehnikaid, anda ka neile omapärasem ilme, nii materjalilt, tehnikalt kui kirjalt.

Amarta Kask.

6. Rahvarõivad.

„Ärgem aga imestelgem mitte üksi võõrast maad ja võõrast ilu!“

(Sakala 1882, nr. 26.)

„Rõivad teevad inimese“ — näisid juba vanad eestlased teadvat, sest rõivastele ja nende ilustamisele on pandud väga palju rõhku. Kudumisele, tikkimesele ja pilutamisele on kulutatud palju aega ja osavust ning sellega nähtud suurt vaeva. Rõivad polnud ju sunnitud jääma suitsutare pimedusse, vaid käisid kandjaga igalpool kaasas. Nende abil võidi väärikalt esineda ja teiste silmis end maksma panna.

Veel praegugi kantakse rahvarõivaid Setumaal ja saartel. Pilt, mida meie muuseumikogud rahvarõivaste alalt pakuvad, on otse üllatav oma mitmekesisuse, värvirikkuse ja kooskõlaga. Igal kihelkonnal, pea igal külal oli oma isesugune mood. Nii võidi isiku päritolu ütelda juba ainsast pilguheitest ta rõivastele.

Kostüümi-ajalooliselt kõige huvitavamad on küll Setumaa ja saarte rahvarõivad. Täiesti erinevad muu Eesti rõivastest on setu ülikonnad. Need on peaaegu peenusteni ühesugused kogu maakonnas. Saarte rõivad selle vastu on jälle väga mitmekesised. Siin on igal saarel ja igas kihelkonnas täiesti omaette välja arenenud tüübiline ülikond. Nimetada võiks näit. Saaremaalt: Mustjala, Jämaja, Anseküla jne. rõivaid.

Nii teravalt teistest eraldatud ja nii kindlaks kujunenud kihelkonna ülikondi kui saartel, ei saa meie mandril fikseerida. Erikihelkondade ülikonnad sulavad siin rohkem kokku. Sellega ei ole öeldud, et meie mandril ei võiks eraldada lokaalseid tüüpe. Just ümberpöörduvalt, teatud maakohtade ülikonnad erinevad üksteisest selgelt. Nii võime piiri tõmmata Põhja- ja Lõuna-Eesti vahele.

Teatavasti esinevad n.n. „käised“ ainult Põhja-Eestis. Lillekirjad, millega pääle käiste ka tanud tikitud, on Lõuna-Eestis täiesti tundmata.

1880. aastatel, kui meie rahvarõivas üldiselt tarvitamiselt kaduma hakkas, katsusid eesti ärksamad mehed selle vastu võidelda ja rahvarõivaste kandmist uuesti elustada. Tolleaja ajalehekirjutised kannavad mõtet, et eesti rahvas peaks jääma truuks endale ja pidama kinni sellest, mis tema oma on.

Reaktsioonina sellele vaimustusele, millega vanavarasse endistel aegadel suhtuti, on hiljem nii mõnelgi puhul avaldatud halvaks panevaid arvustusi, nagu „tahetavat Eestile traataeda ümber teha“ jne. Olla rahvuslane, tähendab tunda end sellena, siis ka kõigi sellele rahvusele kuuluvate omapärasuste hindamise ja kallikspidamisega.

Selle „võõra maa ja võõra ilu imetlemisega“ on meil ka mindud liiale. Toon siin näiteks ühe viimasel ajal eriti silmatorkava nähte. Meil kerkib suuri kohvikuid, nagu sügisel seeni metsas pärast sooja vihma, millistest üks on ikka rohkem võõrapärase nimetusega kui teine. Sääl istudes võime tunda end nagu „välismaal“, ja kuhu mõnede arvates ei olevat häbi isegi välismaalasi tuua! Aga kahjuks pole meil ainustki asutist, kus meie võiksime tunda end täiesti ise-endina, kus kogu sisustus kannaks rahvuslikku ilmet ja personaalgi oleks rõivastatud meie omapärasitesse ülikondadesse, kuhu tuua välismaalasi poleks häbi, vaid võiksime olla uhked, kuna selletaolist kuski mujal ei leidu.

Meie laulupeod on küll palju kaasa aidanud meie rahvusliku omapära austamisele. Ka on need mõju avaldanud rahvarõivaste kandmise levitamisele. Nii on meil viimasel ajal saanud kombeks sel puhul rõivastuda meie omapärasitesse ülikondadesse. Imelikul viisil on meil üle maa levinenud Põhja-Eesti rõivaste, s. o. heledapõhjalise pikitriibulise seeliku ja lillekirja tikandiga käiste kandmine. Need on nii moodi läinud, et tundub, nagu polekski meil teisi rõivaid kui need. See on aga kahjuks meil väga mitmekesiseks ja omapäraseks väljakujunenud ülikondadele. Soovitaksin küll lõuna-eestlasil jääda oma enam tumedavärviliste seelikute ja geomeetriliste kirjadega kaunistatud särkide ja tanude juure. Las põhja-eestlased kannavad ise oma „käiseid“.

Muidugi ei tule rahvarõivad sellisel kujul, nagu nad esinevad rahvamuseumis, praegusel ajal kõne allagi, vaid need tuleksid valmistada õhemast, paremast, meie oludele vastavast materjalist. Sellegipärast tuleks siiski kinni pidada täiesti vanast algupärast, nii et erikihelkonna rõivas oma ilme ikkagi säilitaks. Täiesti lubamatu „vussimine“ on, nagu seda Eesti filmes ja isegi teatris võib näha, kus ühe kihelkonna hoopis eritüüpi seelik on ühendatud sinna mitte sugugi sobiva teisest maakonnast päritoleva pluusiga. Näit. Mustjala seelik ja

Põhja-Eesti lillekirjalised käised. Sarnaste eksituste kordumise-
st peaks katsuma kuidagi hoiduda.

Edasi võiks keskselts umbes kümme-kond ülikonda muret-
seda väljalaenamise jaoks. Tarvidust selle järele on, kuna enne
laulupidu ja ka mõnede rahvuslike näidendite etendamise
puhul on sageli Eesti Rahva Muuseumilt rõivaid laenuks palu-
tud. Loomulikult pole muuseumil võimalik olnud neid palveid
rahuldada. Seda küsimust võiks „Kodutööstuse Edendamise
Keskselts“ küll kaalumisele võtta — ajajooksul peaks selline
laenukogu end ära tasuma.

Elvi Laur.

7. Kaunistatud nahatööd.

Mitmel maal on arenenud teatud käsitööd nende omapära-
suse tõttu rahvuslisteks töödeks. Nii on üldiselt tuntud ja turis-
tide lemmikesemed India vasetagumise ja kullasepa tööd, Pärsia
tikandid, Jaapani lakeeritud puutööd, Šveitsi puunikerdused
jne. Samuti tuntakse üldiselt Itaalia ja Marokko nahatöid.
Itaalia on nahatööde alal ajalooliselt tuntud tööstuse ja eks-
pordi maa, kus selle töö tehnika, nii vabriku kui ka käsitöö, on
kunsttööstuslikel kõrgusel. Itaalia — Veneetsia nahatööd tõu-
sid kuulsuse kõrgusele 1921./22. a., vallutades kogu ilma turge
kallihinnaliste asjadega. Kuid varsti hakati neid asju jäljen-
dama, mitte ainult Veneetsias ja Florentsis, vaid ka Pariisis,
Viinis ja Saksamaal. Selle tagajärjel ilmusid müügile kvali-
teedilt väheväärtuslised tööd, mitte enam eht nahale kullaga
pressitud, vaid õhukesele nahakestale kulla aseainega trükitud,
millele oli vastupidavuseks kleebitud riie alla. See töölaad osu-
tus saatuslikuks Itaalia tööde kuulsusele välismaal. Nüüd on
Pariisist niihästi väärtuslised tööd kui ka jäljendused peaaegu
kadunud.

Marokko nahatööd on omalt ilmelt rohkem käsitööd. Eri-
nevad Itaalia töödest laadilt kui materjalilt. Kuid liiga primi-
tiivse ja toore valmistuslaadi tõttu, vaatamata imeodavale hin-
nale, ei võida nimetamisväärtset poolehoidu.

Meil üldiselt tuntud mitmesuguste käsitööde hulgas, mil-
lede arenemine seotud meie iseseisvuse ajaga, on endale tun-
nustuse ja kindla kuju omandanud niinimetatud „*kaunistatud*
nahatööd“. See tööala oli meil enne iseseisvust peaaegu tund-
mata. Nimetada saaks vaid mõned asjaharrastajate koduseid
ajaviitetöid või üksikut juhuslist tööd raamatuköite ja albu-
mite alal nahavooli tehnikas, mida võis tähele panna Tartus
Saksa põllumeeste seltsi näitustel, paarilt tolajal tuntud Tartu
töökojalt. Meie iseseisvuse algaastail (1920—1922) võis leida

Riigi Kunsttööstuskooli näitustel juba meie iseloomukaid üksikuid töid, nahavooli ja käsitrüki tehnikas. Meie omapärasema tööstusliku ilmega „kaunistatud nahatööde“ sünniaastaiks aga võib märkida a. 1923—24, mil asutati esimene oskusõppetöökoda Tallinnas (Ed. Taska). Tollest ajast peale algas süstemaatiline õpetus ja avalik propaganda selle käsitöö, kui tööstuse kasuks, iga-aastastel näitustel nii kodu- kui välismaadel. Mõne aastaga tunti juba üle Eesti selle töö iseäraldust ja tunnustati neid töid välismaa turistide poolt rahvuslikeks *Eesti käsitööks*. Esemed said turistide lemmik-asjadeks, mida Tallinnast mälestuseks ja kingitusteks kaasa viidi, nii Ameerikasse, Inglismaale kui ka Jaapanisse ja Hiinasse. Hiljem kujunesid tööd eksport-artikleiks, millel soodsat edu leidub Stockholm, Londoni, Pariisi, Helsingi soliidsemas firmades. Olgu siinjuures mainitud, et naabrimaades kui ka Skandinaavias sellelaadilised käsitööd täiesti puuduvad. Sellega on seletatav soodne huvi ja suhtumine meie töösse,

Kaunistatud nahatööd liiginevad ja liituvad kahest tööstusalast: raamatuköite ja sadulsepa-peennahatööde osast ning on mõistetavad vaid käsitööna.

Valmistatud esemed on arvult laiaulatuslised ja kaunistuste tehnilises käsituses mitmekülgsed. Esikohal olgu nimetada albumid, mälestuste-külaliste- ning märkmete-raamatud,apid, taskud, käekotid, karbid jne. Materjalideks ainult kodumaa, selleks otstarbeks eriliselt pargitud nahad, mis küll veel omas painduvuses ja pehmuses mõne töö otstarbeks soovi jätavad, kuid edu saabub suurema praktika järele.

Seni saavutatud tagajärg ja tunnustus on vaid tõenduseks, et sel alal meil võimalik on palju tööd teha meie kodu kaunistuseks, kui ka ekspordiks. Meie võime kauaks kindlustada meie noortele ilusat ja hääd oskuslist tegevust. Kuid meie ei tohi viivuks unustada, et peame püüdma kõrgele viia meie tööde kvaliteeti ja hoidma omapärasust ning ehtsust, nii materjalis kui töös. Ei tohi laskuda kergetele äritegemise ihadele, s. o. jäljendamiste ja väheväärtulise üleproduktsoonile, mis tooks algul mainitud Itaalia tööde saatuslikkuse, enne kui oleme jõudnud kindlustada hästi algatud rahvusliku omapärase käsitöö kuulsust.

Ed. Taska.

8. Savitööstus.

Eesti rahvamajanduses hinnatakse savitööstuse (keraamika) osa ja tegevust vähe, võrreldes teiste tööstusharudega, sest Eesti keraamikatööstus seni pole arenenud ja piirdub ainult kõige lihtsamate esemete valmistamisega.

Keraamilistest kaubasortidest (portselan, kivinõud, fajanss, steatit, šamottesemed, pottsepatööd) valmistati seni Eestis ainult väheseid sorte. Põhjus seisab esmalt selles, et Eestil pole olemas seda õnnelikku geoloogilist olukorda, nagu näit. Saksa-, Prantsus- ja Inglismaal või Tšehhoslovakkias, kus leidub vajalisi mineraale ohtrasti nagu: kaoliin, tulekindel savi, kvarts, põllupagu, kriit, süsi jne. Edasi keraamika ei kuulu nende tööstusharude juure, mille olemistingimused seisavad ühenduses maa põllukultuuriga. Keraamatööstus pole leidnud seega arenemiseks kunagi eriti soodsat pinda.

Eesti keraamatööstuse seisukord sarnaneb üldiselt teiste agraarriikide omale. Eesti on ka sunnitud savikaupu suuremalt jaolt välismaalt impoteerima. Tänapäev, kus kõik riigid üldise raske majanduslise olukorra sunnil püüavad võimalikult valmistada tarbeesemeid kodumaal, peaks ka meie savitööstus kohanduma kodumaa nõuetele.

Vaatamata raskustele, mõjutas soodustavalt seni kodumaa savitööstuse arenemist Tartu Naisühingu kooli ja Tallinna Riigi Kunsttööstuskooli juure 1923. a. asutatud keraamika töökoda. Viimasena nimetatud erialaklass tegutseb õpetuse ja toormaterjalidega katsetamise kõrval ka küsimustega, milliseid keraamatoteid kõige otstarbekohasem kodumaal valmistada. Senistel katsetamistel tehti kindlaks, et paljusid savitooteid, nagu: sein- ja põrandaplaadid, kanalisatsioonitorud, ehituskeraamika, kivinõud, keedunõud, paremad kööginõud, valgeks glaseeritud ja peened ahju pottkivid, samuti luksusartikleid, nagu: vaase, tuhatoose, lillepotte, seinakaunistusi, kujud jne. võib ka kodumaal valmistada eriliste raskusteta.

Kahjuks tunnevad savitöösturid vähe huvi kooli vastu, olgugi et nimetatud erialaklass avati just savitööstuse edendamise otstarbel. Kindel on, et selle kooli lõpetajad omavad mitmekülgseid teadmisi ja on selle tagajärjel usaldatavamad ja intelligentsemad tööjõud, kui nad ainult vabrikuis omandaksid praktilisi oskusi.

Rõõmuga võib mainida, et mõned savitööstused ja -töökodad viimasel ajal mitte ainult ei täienda omi vanu tooteid, vaid püüavad ka uusi artikleid toota. Nii tehakse C. Kiinapuu juures Tartus valgeid kahvelkive, millised välismaa sama kaubale kvaliteedilt võrdsed. O.-ühisus „Savi“ valmistab uudisena ka luksusesemeid (vaasid) ja ahje moodsais vormes ning häis värvitoones. Vabriku juhatus on ka huvitavaid katseid teinud šamottkivide ja põrandaplaatidega. Samuti püüab kahvelkivitööstus „Oha“ Tallinnas omi ahje moderniseerida. Ka väiksemad tööstused maal püüavad võimalikult oma tellijate nõudeid täita vastavalt ajakohaselt.

Keraamikatöökodade asutamine on vaid esimine samm sihi poole, millele teised järgnevad. Savitööstuse arenemine teostub alles siis, kui kõrvaldatakse mitmesugused takistused ja tarvitajaskonnal huvi tõuseb kodumaa saaduste vastu.

Gésa Jakó.

9. Metalltöö.

Tehnika on teinud kõikjal suuri edusamme, mida võib eriti alla kriipsutada metallide ümbertöötamise alal. Vabritseeritakse igasuguseid esemeid, kuid see ei rahulda veel kaugeltki kõiki nõudeid. Praegune rahva kultuuriline ja majanduslik tasapind nõuab palju intensiivsemat tegevust kui kunagi varemalt, et rahuldada elunõudeid, olgu see kodu sisustamisel — kaunistamisel või majapidamisel, täiel määral omapäraste oma-maa saadustega, mille juures suurimat osa etendab käsitöö.

Igal rahval on olnud möödunud ajal omapärane kodutööstuse produktsioon, ühel suuremal, teisel vähemal määral, läbis-tades seda iseloomustava joonena. Eesti rahvas, vaatamata raskele ajule, kus peaaegu puudusid töövõimalused, on jätnud siiski väärtuslikke metalltöö esemeid, mida leidub vanavarako-gudes, andes põhjust nentida, et meil omal ajal teatud esemeid produtseeriti tingituna rahva jõukusest.

Näiteks olgu mõned esivanemaist pärandatud metalltöö esemed: rauast küünlaahelad, küünlajalad, küünlalühtrid, pila-kud jne., plekist laternad, hõbedast sõled, preesid, kodaratega kaelarahad, keed, sõrmused jne., ning igasugused majapida-miseks tarvisminevad esemed.

Eestis valmistatakse metalltöö alal viimasel ajal teatud massiartikleid, kuid leidub veel küllalt esemeid, mida veetakse välismailt, mis oleksid asendatavad kodumaa metalltööstuse saadustega — käsitööga.

Juhime oma pilgud korraks kodusesse ja vaatame, mis puutub meile silma metalltöö alal. Me näeme peaaegu igas majas valgustusseadeldisi, olgu see lae- või lüüsiarmatuuridena, mis on enamikus välismailt sisse veetud ning sageli jätavad palju soovida, milliseid raske kooskõlastada ümbrusega, lihtsa Eesti koduga. Kirjutuslaua tarbeid, tindipoti aluseid, kirja-presse, paberinuge leiame arvukalt vastavatest äridest, millised on kas plekist välja pressitud või klaasist. Samuti leidub kõik-jal tuhatoose, suitsukastikesi, lillepotikesi, köögi- ja lauatar-beid, mööbliosi, tööriistu jne. jne., mis täni enamasti sisse-veetud kaup.

Metalltöö alal on seppadel kõigil ajal olnud etendada suur osa, andes rauale teatud ajajärgudel oma ilme. Endisil ajal

on meie seppade produktsiooniks olnud päämiselt tööriistad, tarbeasjad, millele raske anda välist dekoratiivset joont, seepärast võime öelda, eestipärased kunstsepatööd kui niisugused puudusid minevikus, puuduvad ka praegu, välja arvatud mõned küünlajalad, mis leiduvad muuseumides. Praegusel ajal seppade loovaks produktsiooniks on päämiselt surnuaiad, ristid, akende kaitserauad, ukse- ja väravate käerauad, hinged ja sildid, mis jätavad sageli palju soovida algupärasuses. Raske on omapärast loovat tööd nõuda vanemalt seppmeistritelt, kes kunsti mõistavad ainult raskepärastes keerulistes ornamentides, näiteks roosides ja igasugu taimeornamentides.

Kuna noori seppi praegu suuremalt jaolt valmistavad ette tööstusliku iseloomuga koolid, siis peaksid viimased tööoskuse õpetuse kõrval erilist rõhku panema maitse ja loomisvõime arendamisele.

Hõbetöö alal valmistavad mõned kullasepad eestipäraseid esemeid: eesti kanne, suhkrukoose, ehteid jne., mis on leidnud teatud määral poolehoidu, kuid mis veelgi laialisemat tarvitajaskonda leiaksid, kui neid rikastada arvult ja mitmekesidusest. Nii võiks maitsetute klaaspärilite asemele tarvitusele võtta omapärased hõbe kaelaehetud, mis massiliselt valmistades palju kallimaks ei lähe kui sisseveetavad klaaspärilid. Viimaste aastail on peene metalltöö filigraanalal lastud turule eestipäraseid ehte- ja iluasju, millele on aluse pannud Riigi Kunsttööstuskool.

Viimasel ajal on metalltöö osale erilist tähelepanu hakanud pühendama Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks, püüdes levitada eestipärast joont. Nii on vastavate instruktore poolt algust tehtud vase- ja rauatööga.

Et rahvuslikule kodutööstusele luua kindel alus, on tarvis: 1) esemete valmistamise ja 2) turu korraldust. Selleks peaksid ka avitama kõik tööstus- ja töötuslikud õppeasutised, töökojad, kasvatades lugupidamist omapärase kodutöö vastu, et see enam ja enam leiaks poolehoidu laiemais ringkonnis. Rahvusliku terviku saamiseks käsitöö alal peame aluseks võtma vanavarakogud, neid täiendama ja arendama olude kohaselt, nagu seda nõuab meie riiklik, majanduslik ja hariduspoliitika.

Otto Tannebaum.

10. Puutöö.

Kui teised tööalad, meie kodutööstuse seisukohalt vaadatud, tooresaine puudusel või selle importeerimisel välismailt, küllalt veel kujunenud ja elujõulised ei ole, on puutööstus, too-

resaine küllusele vaatamata, kahjuks küll sama vähe arenenud ja levinenud. Ehkki meie kodumaa on põllumaa, kannab ta ka sama hästi metsa, mispärast ei põhjusta puutööstuse vaevalt märgatavat arenemist meie kodutööstuses materjali või tooresaine puudus.

Enam kui metall- või tekstiiltööstusse rakendunud isikuid leiame sellelt tööalalt küll, mis aga ei lase rajada arvamist tulemusest sama kõrgele tasemele; viimane ongi saanud takistavaks tõkkeks süvenemisele ja arenemisele sesse tööharusse. Ajajärgul, mil valitseb üldine kitsas majanduslik võimalus haarata tööd, mille vastu tuntakse huvi ja milleks väärib kanda riisikot, ilmneb olukord kõige selgemalt. Iga vähema riisikoga seotud tööala majanduslikult kitsas olukorras on meelitanud enda külge küll arvuka tööstjanuneva pere, kuid seda rohkem äraelamise võimaluste hankimiseks kui töösse või alasse süvenemiseks — selle arendamiseks.

Ülaltoodud ridu võib täiel määral mõista ka meie puutööstuse puhul. Üksikute puutöö liikide juures, näiteks mööblitööstuses, näeme linnades toodangu üleproduktsooni, mis päämiselt tingitud tarvitajaskonna ostujõu vähenemisest, samuti ka arvukaist väiketööstustest, kes oma ülesande kõrgusel ei seisa, kuid oma rohkusega siiski turgu kvaliteedilt väärtuslikuma ees kitsendavad. Ka on puu ümbertöötamist kodutööstuses, s. o. igasuguste esemete valmistamiseks seni käsitatud kahjuks väga kitsas ulatuses, mis ei ole võimaldanud materjali kasutamist ja töösse rakendumist täiel määral. Põhjust annab selleks nii välismaalt veetav puumaterjalist igasugu kribu-krabu, tarbeja mänguasjad, tööriistad ja muud puutööd, kui ka väga rohkel määral oma materjali alahindamine. Viimast nähet võib sageli leida säääl, kus materjal kui tooresaine kõigiti kohane ja isegi hea, kuid teatavaks tööks siiski puudulikult ette valmistatud või ebaõigelt valitud.

Julgusega aga võime nentida, et meil suur osa puud kui tooresmaterjali, mis sobiv oleks nii mõnegi tööliigi jaoks kasutada ja mis end kindlasti tasuks, lastakse väga ohtrasti rahulikult kõduneda ja mädaneda ning raisatakse asjata. Viimane asjaolu lubab end põhjendada vaid sellega, et varandus, mis kõigil kättesaadav ja igalpool külluses esineb, kaotab oma väärtuse ja seda ei osata hinnata isegi siis, kui sellest ka silmanähtav tulu. Rõõmustavana aga võib siinjuures märkida viimasel ajal tehtud kitsendusi välismaade puutööstuse saaduste importeerimisel, mis ei jäta mõjuta meie oma puutöö kui kodutööstuse akuutsema ala arengut.

Majandusliku arenguga ja otstarbekohase materjali käsitlemisega käib aga käsikäes ka toodangu kvaliteedi tõus, mis

põhjustab looma optimistlikke perspektiive oma saaduste sood-
saks realiseerimiseks.

Nii kui igal teisel alal nõnda peame ka puutööstuses sammu
pidama nende uudsustega ja eeskujudega, mida pakub ajavaim
või mood. Viimane jõuab meieni küll suure hilinemisega, mis
aga siiski ei saa takistavaks, vaid sünnitab elevust ja toob tege-
vust meie seniajani peaaegu paigalseisvasse alasse — puu-
tööstusse.

Samuti kui muude tööstuste produktsioonis on arusaamine
kasvanud ka puutööstuse saaduste kohandamises, vastavalt
moe ajajärgule, mis meid ometi ükskord päästab siamaani
püsinud, mõnikord otse vastikuks muutunud vanust vormest
ja tõekspidamisist, kuid ühtlasi seob ka uute muredega ja eel-
arvamustega.

Kuigi meie kodanikud enamikus jälgivad suure põnevusega
moe uusi samme, tuues tihtigi talle oma viimase ohvriks, unu-
stavad nad sageli, et see, mis moodne meil, on mujal juba iga-
nenud ja vana, ning tehtud kulu moeasja omandamisel on olnud
ebapraktiline ja painav. Eriti kaalutletakse moeartiklite juu-
res, mis seotud juba suuremate kuludega, mis kestvamast
materjalist ja püsivamad ning isiku koduse ümbruse kujunda-
misel tarvilikud; seda on näiteks suurem puutöö ala — mööbel
— elamu sisustamisel.

Kuigi praegune praktiline ajajärk taotleb ka siin lihtsat
joont ja vormi, ometi võib seegi iganeda ja ruumi anda seni
veel tundmata vormi ja joonte rägastikule. Seni kui omandatud
ese veel vastava moemõõduga mõõdetav, on rahuldatud omanik
ja valmistaja, kuid meie väikestes oludes näeme, eriti moodide
vahetamisel, kuidas algab meelehärm mõlemil pool. Valmistaja
ei saa enam hooajaks valmistatud esemeist kuidagi lahti, olgugi
et pakub seda ostjale alla oma hinda, saades majanduslikult
kahju; ja ostja, arvestades oma väikse ostujõuga, on tihtigi
pidanud leppima odavamaga — vananenuga.

Need nähted kerkivad meil esile seda rohkem seal, kus
toodang on liialt ühekülgne või sõltuv maailma vallutavast moe-
mängust, ja tarvitajaskond veel seesmiselt ilutundes ja otstarbe
määramises vähe arenenud ning kasvatamata.

Viimased väited ei ole uued. Neid on väga tihti kuulda
kõigil meie tööaladel, olgu need füüsilised või vaimlised. Ja
väita võib ju ainult seal, kus midagi sünnib, olgugi ka ainult
negatiivset. Tähtis on, mida suurema huvi osaliseks ja tagajär-
jerikkamaks muutub tegevus vastaval alal. Seda progresseeru-
mist näeme ka puutöö alal, milles kahtlemata on kaavitanud
mõnitused, olgugi mitte just otsekohe sihitud üksikule kitsale

alale, kuid mis tehtud meie kodumaa produktsiooni üldise ilme ja tarvitajaskonna aadressil.

Siit näeme, et tarvitajaskond on jõudnud juba sammukese produtseerijast ette, avaldades oma sisemisi soove ja nõudeid ka lihtsama eseme tellimisel või soetamisel. Kuid suuremalt jaolt jääb soov ikkagi ainult sooviks, sest puudub valmistaja, kes oskaks teed leida tellija soovi rahuldamiseks, tarvitamata otsekohest ja alati käepärast olevat abinõu mõne välismaa ajakirja või pildi näol. Samuti kui vormis, on enamus meie mööbliseppi ka tehnilistes võtetes ja konstrueerimises nii paigaltammuvad ning orienteerumisvõimetud, et küsida jääb, kunas areneb meil puutöö nii kaugele, et saaks kõnelda omapärasest, s. o. rahvapäraste ja isikupäraste puutööesemete valmistamisest.

Mõningaid katseid on meil sel alal tehtud, kas riikliste asutiste või organisatsioonide nõudel, kuid need on liiga vähesed selleks, et veenda tarvitajaskonda selles taoteldud otstarbekohasuses. Kui meil esimeses järjekorras riiklikud puutöökeskused, näiteks tööstuskoolid, töökojad ja vanglad, ühe osagi täidaks neile sobivaist ülesandeist puutöö arendamiseks rahvapärasuse või omapärasuse sihis, siis oleks sellest juba küllalt eeskujuks eratööstusele. Kuid kahjuks näeme, et nimetatud asutised on liialt seotud majandusliku tasuvuse küsimusega ja produtseerivad enamjagu seda, millest vaesem kodanik unistada võib.

Nii valguvad neis asutisises oskuse saanud inimesed eraettevõtetesse, produtseerides samu tardunud vorme ja iganenud konstruktsioone. Kui aga vaadelda puutöö levinemist eriti maal, siis on pilt mõnel pool väga tõsine ja mõtlemapanev. Vanemad meistrid sel alal on välja suremas, kuid nooremaid kasvab visalt juure, sellele vaatamata, et ümbruskonnas puutöömitteoskus end valusalt tunda annab. Sageli ei leia talus ühtki tarvitamiskõlvulist puutööriista isegi hädavajalise eseme parandamiseks, rääkimata mõne uue mööbliosa või tarberiista valmistamisest.

Siin on aga suur ülesanne veel kujunemisel oleval täienduskoolil, mis suudaks maaoludega arvestades anda vajalise aluse puutöö kui tähtsama meestööala mõistmiseks ja kodumaa materjali tarvitamiseks ning hindamiseks. Samuti on märgata küsimuse tõsisemat kaalutlemist mitmesugustes organisatsioonides, kus eeskätt puutöö oskuse andmisele tahetakse kaavitada kas lühiajaliste kursuste, tööõhtute või loengute korraldamisega.

Väga palju võib kaavitada ka iga üksik kodanik puutööstuse vajalikuks arendamiseks, et sellega kindlustada oma kodumaa majandust ja kõrvaldada osaltki tööpuudust. Ärgu luba-

tagu endale alati pakkuda võõrast, sissetoodud, tihti maitsevaest ja ebasobivat eset ka puutööstuse alalt mitte, pigem tarvitagem oma loovat aju või talitagem vastavate kunstnikkude ja loovate jõudude nõuande järele, mis tuleb kasuks meie kodumaa tähtsamale kodutööstuse harule.

Lähedalt seotud puutööstusega on ka vitsa- ehk punumistööstus, üks aladest meie kodutööstuses, millele tarvilik pöörata senisest suuremat tähelepanu. Et seda osa meie kodutööstuses arendada, peame kõige esmalt oskama endid varustada vastava materjaliga, mida seni tehtud väga väikeses ulatuses. Meie teame kultuurvitsa istandusi vaid mõned, mis oma toodanguga ei suuda rahuldada valmistajaid — korvi- ja mööblipunujaid. Ehkki vitsmööbel meil üldiselt vähe levinenud oma kitsama otstarbekohasusega üldmööbli seisukohalt, ei saa seda siiski lugeda tasumataks tööalaks. Kui kultuurpajuvits mööblimaterjalina vähem nõutud on, omab ta sellevastu korvitöodes väga kõrge väärtuse.

Meie põllupidajailt, kellel tihti leidub vabu maaalasi, mis soodsad vitsaistanduseks, oleks küllalt suur toetus kodumaa vitsatööstusele, kui nad rikastaksid turgu vastava materjaliga, seega võimaldades arendada seda huvitavat tööala ja andes tööd nii mõnelegi — tööd janunevale.

Heinrik Hein.

Kodukultuuri arendamiseks kaasaaitamine.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi üheks tähtsaks ülesandeks on kaasaaitamine kodukultuuri tõstmisele ja arendamisele. Me teame, et kõrge kodukultuuri eelduseks on üldkultuur, rahva jõukus ja hingeline haridus, millest oleneb kogu elukorraldus, nii linnas kui maal. Meie maale ja rahvale ei ole antud ühtki neist täiel määral, seepärast tuleb käesoleval põlvel, ja mitmel järgnevalgi, kes teab, suure pingutusega luua eeldusi, kuid olemasoleva põhjal ka püüda tõsta kodukultuuri, et kodu muutuks koduks kõige laiemas mõttes. Me oleme kodule pühendanud vähem tähelepanu kui kõigele muule, mispärast meie kodud ei tundu orgaaniliselt seotud meie enestega. Meil puudub oskus kodukorraldamiseks, meil puudub ka arusaamine

selle tähtsusest. Paljudel muudel aladel oleme midagi õppinud välismaal rännates; kodu-korraldamise alal vast küll kõige vähem. Miks nõnda, ei ole raske vastata! Oleme elanud halvemates tingimustes; meie nõudmised on olnud palju piiratumad kui nüüd. Kiires elutempos ei suuda meie nõudeid tõsta igal alal võrdset. Üheks lonkajaks meie elamise kujundamisel on meie kodu korraldamine. Kodu mõiste hellitab meid: kodu peab olema kallis, puhas ja võõrastest puutumatu. See on meie vaimus, meie päralt. See on koht, kuhu me põgeneme murede ja inetuste eest. See on koht, milleni ei küüni välised tormid. Kodu on koht, kus me endid leiame, kus me endid tugevndame kehaliselt ja vaimliselt, kust me saame elujõu, elamise- ja tegutsemise tahte. Kodu on koht, kus me saame hingehelluse, hingerikkuse, eluhuvi ja armastuse, mida kõike me igaüks nii väga vajame tänapäev rohkem, kui kunagi varem. Kena ja kaunis kodu soodustab seda, mis ülal öeldud. Meie ülesanne ongi asuda sellele ülesehitavale tööle: kauni kodu loomisele, kujundamisele. Meil jätkub huvi ja tahet, meis leidub püsivust ja sitkust; töö on mitmekordselt tasuv. Kord-korralt, kivi kivi järele kanname kodu, paigutame parajalt, proovime, muudame, vaatleme — kuni koos kõik kivid, kuni koos kõik killukesed. Mis siis, et kulub aastaid? Elu on ees; järeletulev päev ja järgnevgi jätkab algatud tööd, mida oleme meie alustanud sihi- ja kavakindlalt. Öeldakse: iga algus raske! Oleme mitme ala algatajad, oleme ka kauni kodu loomise algatajad.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks, kui ideeline organisatsioon, näeb oma ülesannete hulgas muuseas ka kaasaaitamist kodu ehitamise ja kodukultuuri arendamise probleemide lahendamisele. Selles suunas on selts oma tööd juhtinud kõnekoosolekute ja kursustekorraldamisega. Kodukultuuri puutuvad ettekanded on kursustel ja koosolekul leidnud laialist vastukõla. Keskseksi tegevusaeg on olnud liiga lühike, et üle maa liikuma panna mõtet tarvilisel määral. Seepärast peaksid küsimusest huvitatud ja nende ridade lugejad neid ideid kandma suurematele hulkadele ja ise asuma tööle kõige kiiremas korras. Häa eeskuju ahvatleb järeletegijaid. Meil ei puudu neid, kellel kaunis kodu ehitamiseks ja korraldamiseks vajalisi võimalusi, seepärast on kodukultuuri tõstmisele kaasaaitamine päämiselt nende kohuseks. Kuid mitte ainult mõtte selgitamisega ja ideede andmisega ei suuda me edasi, kuigi ise anname tegelikult eeskujude, jääb kaunikodu kujundamine ikkagi üksikute, agaramate ja jõukamate eesõiguseks, ilma et järeletegijaid leiduks palju.

Seepärast peame kasutama nii otseseid kui kaudseid vahendeid. Praeguse majandusliku olukorra juures püüame leida

uusi tuluallikaid, mis annaksid lisatulu, või ka eluüalpidamist. Sobivamat aega pole olnud kunagi varem kui nüüd, kus välismaakaupade sissepääs piiratud äärmuseni. Praegu jätkub vast mõneks ajaks olevast kaubast, kuid pea on seegi vähene tarvitajate kätes. Siis on hilja mõtelda valmistamisele, veel vähem õppimisele. Seega on otseseks kohuseks igal kodanikul materjale koguda, mida peaksime valmistama kodumaa turu jaoks, ning sellega kaasaitama töö- ja tegevusala leidmisele kõige laialdasemal määral. Kodutööstuse Edendamise Keskselts püüab teha sama tööd, kuid ühtlasi ka kursusi korraldada oskuste omandamiseks ja teadmiste hankimiseks. Sellega ühenduses saaksime vähendada tööpuudust, kaasa aidata mitte ainult elutarvete rahuldamisele, vaid ka kodukultuuri tõstmisele. Kui härra minister Hünerson möödunud aastal Keskseltsi peakoosolekul märkis, et iga kodanik, olgu mees või naine, peaks õppima mõne käsitöö ala nõnda, et ta oskaks tarvilisel korral oma peateenistuse kõrval valmistada mõne vajaliku eseme kodusel teel, siis oleksime varsti jõukad ja meil poleks üldse töötuid. Nii umbes ministri sõnad, milles palju tõtt. Oma hariliku töö ja tegevuse kõrval me ei märkagi sageli, kui oleme kodusel teel valmistanud mõne eseme — aga kui sellesama eseme oleksime lasknud valmistada, siis vast küll oleksime tunnud, kuipalju raha peame väljaandma eseme eest, mille valmistamiseks kulub nimetamatult vähe aega. Ka võib praktiline töö ühel või teisel juhul olla hääks puhkuseks, mida ei saa vahetada millegagi. See muidugi isikulik. Kuid vähese pingutusega peab saavutatama rohkemgi. Samal alusel võiksime rikastada koduseadeldust kodukäsitöödega võrdlematult. Seda kunsti oskasid meie vanemad hästi. Seda tööd tegid nad suure huvi ja armastusega, mille tagajärjel mõnigi kodu muutus kenamaks, kui see oleks olnud nende vahenditeta. Me idealiseerime kauneid vaipu, ilusaid rõivastusesemeid, ilustatud mööbli- ja tarbeesemeid, milliseid näeme tänapäev muuseumis. Aga me mõtleme sellele vähe, kui suurt pingutust nõudis iga kaunis ese valmistajalt seda enam, et see loodi äärmiselt viletsas olukorras, poolpimedas, kes teab isegi külmas urkas. Sellepärast usume, et me ka tänapäev võiksime luua selletaolist oma kodu jaoks, seda enam, et muud kodu korrastamise vahendid palju kättesaadavamad, milles me ka oleme teadlikumad ja tarvitamises osavamad. Ainult tahtmist, hääd tahtmist vajame, kuid seda suurel määral!

Me valmistame tänapäev mõningaid käsitööesemeid, nagu: vaipu, patju, kardinaid, laudlinu, serviette jne., suuremal arvul, mis võimaldab ka nende omandamise ostu teel neile, kel puudub aeg, tahtmine ja ka oskus isevalmistamiseks. Neile lisaks

me valmistame ka keraamilisi esemeid ja nahktöid, mis nii ühed kui teised leidnud küllaldaselt poolehoidu ja hindamist, kuid mitte tarvilisel määral tarvitajaid. Loendatud esemete kõrval aga vajame kauni ja mugava kodu jaoks sobivaid mööbli- ja tarbeesemeid, mis kuuluvad meeskäsitööde hulka, aga nende valmistamine nõuab veel palju õppimist. Ka siin tahab E. K. E. Keskselts kaasaadata jõudu mõõda.

Nii saame tõsta kodukultuuri otseselt kodutööstuse arendamise kaudu; kodu sisustamise vahendite valmistamise, nende tarvitamisele võtmise ja hindamise teel ja nendega ühenduses kunsti esemete paigutamise teel kodudesse. Ajaga areneb maitse. Vajadus kaunistavate esemete järele kasvab sama kiirelt, kui puhta ja korrastatud kodu järele. Tung valguse, soojuse ja ilu järele suureneb meie elutarvete ja muude nõuete tõusuga, seda enam et eestlane on loomult iluarmastaja ja ka iluhindaja. Kuid ilunõuetega koos tekib vajadus hää raamatu järele. Sellegi peame saama hääks seltsiliseks.

Õeldust selgub, vajame palju, et kodu oleks mugav, kaunis ja armas. Vajame esmajoones tuluallikaid, kui me ei kuulu küllaldaselt jõukate kihti. Üheks tuluandjaks allikaks võib olla kodukäsitöö valmistamine. Oskust omandada pole küll kerge, kuna see nõuab hääd tahtmist, suurt püsivust ja karakterit, kuid tehniliselt on see omastatav ometi. Seks on Eesti vabariigis hulk kutselaadilisi oskuskoole, milliseid laiendada tuleks uute osakondade avamisega, asutisi, organisatsioone ja üksikuid isikuid, kus ja kelle juures võimalik mitte üksi omandada oskusi, vaid ka teadmisi ning end arendada maitstes. Puhtalt ja hästi õpitud tööala on tasuv. Algajale tundub töö raske, eriti siis, kui puudub vilumus ja töösse süvenemise võimalus. Kuid iga õnnestunud katsega kasvab huvi, mis kujuneb pidevaks, saab haaravaks, nagu hää raamat. Tõenäoline on asjaolu, et oskustööst eemalolijad on ikka arvamisel, et oskused ja nendega kaaskäivad teadmised on omandatavad kergelt, vaevata, lühikese ajakuluga, ning kui siis vajadus kellelgi on oskusi omandada, siis väsivad paljud enne, kui suudavad algatuse viia lõpuni. Ka oskusaladel töötajail on pettumused võimalikud. Sellepärast saab hää tööjõud sellest, kellel loomupoolest annet, kellel maitset, kellel arenenud esteetiline tunne, kel loovat võimet. Teisest, kellel puuduvad ülalloendatud omadused, saab tööline-käelune. Mõlemaid on vaja; mõlemile jätkub tööd! E. K. E. Keskselts tahabki neid mõlemaid kasvatada, neid mõlemaid organiseerida ja kui võimalik, korraldada valmistatavate esemete müüki. Realiseerimist soodustab kvalifitseeritud kaup, nagu osutub kogemusist. Järelikult tuleb tööd õppida korralikult, ja tööd teha hästi, kui soovime nõuetavaid tulemusi. Kaunis ja

otstarbekohane töö leiab alati hindajaid. Kodukäsitöö valmistamisele asumine suurima jõupingutusega on tänapäev suuri ülesandeid. Ebahariliku majandusliku olukorra tõttu on aeg sobivam kui kunagi varem. Suur tööpuudus, piiratud elamistarvete sissevedu, ostujõu vähenemine tingib kodumaa kauba valmistamist ja tarvitamist, mille tõttu praegune majanduslik ja poliitiline olukord loomulikuks tõukejõuks, virgutajaks. Ja kas sellega pole pandud alus kodukultuuri edendamise tööle, kui oma vaba aja, kui osa oma energiast, kui oma tahtmise rakendame kodutööstuse arendamisele!? Pingutavast tööst, hääst tahtmisest, huvist ja armastusest sõltub kultuuriline kodu.

Anni Varma.

Varia.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks Tui t, 12, Tallinn; osakonnad: Paides, Viljandis, Pärnus, Tõrvas, Võrus ja Narvas.

Tallinna Linna Naiskutsekool Tui t. 12 — juhataja pr. A. Varma.

1. pesuõblemise osakond ühes tikandiga . . . 3 aastat.
2. rõivaõblemise osakond ühes tikandiga . . . 3 „
3. kudumise osakond ühes värvimisega . . . 3 „
4. majapidamise osakond ühes aiatööga . . . 2 „
5. lille- ja kübaratöö kursused 1—2 „

R. Reite era Naiskutsekool Narva mnt. Tallinnas — juhataja pr. R. Ploom:

1. õblemise osakond (pesu ja rõiva koos) . . . 3 aastat.

Tartu Naisühingu käsitöökool — juhataja prl. A. Johanson:

1. pesuõblemise osakond ühes tikandiga . . . 3 aastat.
2. rõivaõblemise osakond ühes tikandiga . . . 3 „
3. kudumise osakond 3 „
4. käsitöö osakond 2 „
5. keraamika osakond 2 „
6. naha ja papptöö 3 „

Tartu Naisseltsi Majapidamise kool — juh. pr. J. Treufeld:

1. majapidamise osakond 2 aastat.
2. kudumise kursused 1 aasta.

Narva Linna Naiskutsekool — juhataja pr. J. Must.

1. õblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.
2. kudumise osakond ja majapid. koos . . . 3 „
3. majapidamise osakond 2 „

Rakvere Linna Naiskutsekool — juhataja prl. A. Linvald:

1. õblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.

Viljandi Linna Naiskutsekool — juhataj. pr. M. Kõiv:

1. õmblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.

Pärnu Linna Naiskutsekool — juhataja prl. A. Kaufeld:

1. õmblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.

Valga Linna Naiskutsekool — juhataja prl. A. Simson:

1. õmblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.

2. kudumise osakond 2 „

Võru hõimu Naiskutsekool — juhataja pr. F. Piibe.

1. õmblemise osakond (pesu ja rõiva) . . . 3 aastat.

2. majapidamise osakond 1 „

Riigi kunsttööstuse kool Suur Tartu mnt. 11, Tallinn —
dir. V. Päts:

1. dekoratiiv osakond.

2. skulptuurosakond.

3. keraamika osakond.

4. tekstiilosakond.

5. graafika ja trükitöö osakond.

6. nahatöö ja raamatuköite osakond, õppeaja kestus 3—6 aastat.

Riigi Tööstusekool Tehnika t. Tallinnas — juh. Th. Ussisoo:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

3. maalri osakond 3 „

Tartu Linna Tööstuskool:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

Narva Linna Tööstusekool — juh. K. Ivask:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

Paide Linna Tööstusekool — juhataja E. Treuberg:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

Valga Linna Tööstusekool — juhataja R. Johanson:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

Võru Linna Tööstusekool — juhataja H. Hendrikson:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. sepatöö osakond 3 „

Põltsamaa Tööstusekool — juhataja M. Liiva:

1. puutöö osakond 3 aastat.

2. metalltöö osakond 3 „

Läänemaa Tööstusekool — juhataja A. Spuul:

1. puutöö osakond 3 aastat.
2. metalltöö osakond 3 „

Kuresaare Linna Tööstusekool — juhataja H. Kahu:

1. puutöö osakond 3 aastat.
2. metalltöö osakond 3 „
3. ehitusetöö osakond 3 „

Ed. Taska Nahatöö ja raamatuköite õppetöökoda Tallinn.

Eesti Punase Risti nahatöö ja raamatuköite töökoda Tallinnas.

Vigastatud Sõjameeste Ühingu korvmööbli ja vitsatöökoda Tallinnas — osakond Tartus.

Kristliku Noortemeeste Ühingu puutöö kursused Tallinnas.

Kristlik Noortenaiste Ühing Tallinnas ja Tartus.

O.-ü. „Kodukäsitöö“ Harju t. 48 Tallinnas:

1. vaibad, padjad, linad, ukseriided, kardinad, mööbliriided.
2. spordiesemed: sviitrid, mütsid, sallid, kindad.
3. linased laua garnituurid valge ja värviliste tikanditega.
4. Eesti rahvuslikud rõivad.
5. pitsid — võrktööd.
6. nahatööd.
7. keraamika.

Tartu „Kodutöö Ühing“ mees ja naiskäsitöö esemetega.

Eesti Rahva Muuseum, Raadimõis Tartu.

Eesti Muuseumi etnograafiline osakond Narva mnt. Tallinn.

Kutseoskuse nõukogu — hariduse ja sotsiaalministeeriumis.

Tööoskuse ametid tööstuslike koolide juures.

Põhjamaade Kodutööstuse Liit, kus liikmeteks: Soome, Taani, Rootsi, Norra ja 1931. aastast ka Eesti. 1931. aasta 3.—5. augustil peeti Kopenhaagenis Põhjamaade Kodutööstuse kongress, millest osavõttis ühingu kutsel Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskse oma esindaja esimees Joh. Kiiveti kaudu, kusjuures sündis ametlik Eesti vastuvõtt ülalnimetatud Liitu.

Järgmine kongress ühes kodutööstuse näitusega peetakse Helsingis 1934. a. suvel.

14.—15. augustil 1931 peeti Lahtis Soome Kodutööstuse kongress, millest külalisena võttis osa Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskse juhatuse esimees Joh. Kiivet.

A.-s. „Näitus“ korraldab 3.—19. sept. 1932. a. näituse, kus Kodutööstuse osakond erilisel kohal.

Samal ajal kavatseb Arhitektide Ühing korraldada ehituse ja arhitektuuri näituse ühes korterite seadeldusega.

Kodutööstuse alal korraldavad *kursusi* Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseks, Maanaiste Keskseks ja Naisliit.

Kursusi erialal korraldab hariduse- ja sotsiaalministeerium.

Kirjandus eestikeelne: „Taluperenaine“, „Eesti Naine“.

Õmblustööde tehnika I, Anni Varma.

Materjalide õpetus, A. Aljak.

Eesti Kodutööstuse Edendamise Keskseksi toimetised I Vaibakirjad.

Ex bibl. univ. Tart.